

Gmina Bielsk Podlaski

**STRATEGIA
ZRÓWNOWAŻONEGO
ROZWOJU
GMINY BIELSK PODLASKI
do 2020 roku**

*Załącznik nr 1
do uchwały nr XI/75/03
Rady Gminy Bielsk Podlaski
z dnia 10 października 2003r.*

Bielsk Podlaski, październik 2003

Spis treści:	Strona
Część I – RAPORT O STANIE GMINY	3
Część II – ANALIZA UWARUNKOWAŃ ROZWOJOWYCH	26
Część III – STRATEGICZNE CELE ROZWOJU GMINY	70
Część IV – STRATEGICZNE PROGRAMY GOSPODARCZE	74
Część V – WDROŻENIE I MONITORING STRATEGII	113

Część I

RAPORT O STANIE GMINY

1. INFORMACJE WSTĘPNE

1.1. WPROWADZENIE

Niniejszy „Raport o Stanie Gminy” to pierwszy etap prac nad Strategią Zrównoważonego Rozwoju Gminy Bielsk Podlaski, stanowiący jej integralną część. Dane w nim zawarte współtworzą materiał informacyjny służący do przeprowadzenia analizy uwarunkowań rozwojowych Gminy.

W pracach nad Raportem zastosowano metodę analityczno – opisową, z zastosowaniem tabel i wykresów obrazujących zmiany trendów w czasie.

1.2. POŁOŻENIE

Gmina Bielsk Podlaski leży w południowej części województwa podlaskiego w powiecie bielskim. Otacza swoim terytorium obszar miasta Bielsk Podlaski. Od północy graniczy z gminami; Juchnowiec i Zabłudów, od północnego – wschodu z gminą Narew, od wschodu graniczy z gminą Czyże, od południowego wschodu z gminą Orla, z południa z gminą Boćki, od południowego - zachodu z gminą Brańsk, a od północnego – zachodu z gminą Wyszki.

Geograficznie obszar gminy leży w zachodniej części prowincji Niżu Wschodniobałtycko - Białoruskiego, podprowincji Wysoczyzna Podlasko-Białoruska, makroregionu Niziny Północnopodlaskiej w centralnej części mezoregionu Równiny Bielskiej oraz częściowo w Dolinie Górnej Narwi w zlewniach rzek Narew i Bug.

Obszar Gminy zajmuje powierzchnię 43 014 ha i zamieszkiwany jest przez 7956 mieszkańców rozproszonych w 61 miejscowościach.

Gmina Bielsk Podlaski jest największą gminą powiatu bielskiego i drugą co do ilości mieszkańców. Siedziba władz gminnych mieści się w Bielsku Podlaskim.

Układ terytorialny gminy prezentuje poniższa mapa:

1.3. RYS HISTORYCZNY GMINY¹

Organizacja administracyjno-terytorialna na obszarze obecnej gminy bielskiej ukształtowała się w późnym średniowieczu. Wschodnia część gminy była osiadła głównie przez ludność chłopską pochodzenia ruskiego, ale też i przez

¹ Cytat za opracowaną przez Zbigniewa Romaniuka informacją o Gminie Bielsk Podlaski zamieszczoną na stronie internetowej Powiatu Bielskiego <http://www.powiatbielski.cp.pl>

bojarów litewsko-ruskich (Bańki, Hryniewiczze, Saki). Tutaj pełne ukształtowanie sieci osadniczej nastąpiło w XV i XVI w. Zachodnia część obecnej gminy bielskiej to obszar osadnictwa polskiego z końca XIV i I połowy XV w. Tutaj zamieszkała drobna szlachta mazowiecka (Bolesty, Malinowo, Pietrzykowo, Rzepniewo, Skrzypki, Truski, Zawady). Zamożniejsza szlachta posiadała całe wsie i wznosiła tutaj swe dwory: Brześcianka, Lewki, Łoknica, Łubin, Sobótka, Studziwody, Szumki, Woronie i in.

Pierwsze jednostki osadnicze i gospodarcze były związane z ośrodkiem grodowym w Bielsku. W XVI-XVIII w. miasto to było siedzibą starostwa niegrodowego, podzielonego na wójtostwa i folwarki skupiające ponad 40 wsi (folwark Hołowiesk: Gredele, Grabowiec i Piliki; folwark Stołowacz: Chraboły, Deniski, Haćki, Husaki, Nałogi, Orzechowicze, Ploski, Proniewiczze, Plutycze, Rajsk i in.; folwark Użyki: Hołody, Knorozy, Kotły, Łoknica – tutaj niegdyś stała cerkiew, Pasyński, Saki, Zubowo i in.). W 1580 r. starostwo, z centralnym ośrodkiem w Hołowiesku, obejmowało ponad 1200 włók osiadłych oraz 50 najemnych i 50 pustych. Na terenie starostwa było też 20 kół młyńskich i barcie. Obecnie niektóre wsie byłego starostwa znajdują się na terenie gmin: Zabłudów, Wyszki, Czyże i Juchnowiec Kościelny. Współczesna gmina Bielsk Podlaski skupia ponadto sześć wsi przynależących niegdyś do miasta: Augustowo, Stryki (Młodzianowo), Szastały (Koszczyno), Widowo (Stanisławowo), Parcewo (Piotrowo) i Spiczki. W I połowie XVII w. wójt bielski Jan Lubmajer na zakupionych od miasta gruntach założył folwark, zwany od jego nazwiska Lubmajerowizną. Lustracja starostwa bielskiego z 1664 r. informuje, że „potop” szwedzki i inkursja moskiewska doprowadziły do całkowitej ruiny całą ekonomię (wieś Gredele wówczas opustoszała).

Z Hryniewicz Dużych pochodził Ignacy Daniłowicz (1788-1845), profesor Uniwersytetu Wileńskiego, znany historyk i teoretyk prawa. Niektórzy też z Hryniewicz wywodzą miejsce pochodzenia członka „Woli Ludu” Ignacego Hryniewickiego, który w 1881 r. dokonał udanego zamachu na cara

Aleksandra II. Zaś właściciel majątku Sobótka Bolesław Ołdakowski, kierował powstaniem styczniowym w powiecie bielskim.

Znaczącym procesem jakim podlegali mieszkańcy tych terenów latem 1915 r., było „bieżeństwo”, czyli masowa ucieczka na wschód przed nadchodzącym frontem niemieckim. Wiele wsi na kilka lat wyludniło się wówczas niemal całkowicie.

W okresie międzywojennym w okolicach Rajaska i Plutycz aktywnie działały ogniska Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, wrogo nastawione do odrodzonej Polski. W 1934 r. „jaczejka” komunistyczna zorganizowała w Rajsku bunt przeciwko odrabianiu szarwarków i płaceniu podatków. Najzagorzalszych komunistów osądzono na kary więzienia.

W czasie okupacji sowieckiej grupę mieszkańców z różnych wsi zesłano na Syberię. Zaś w trakcie okupacji niemieckiej hitlerowcy dokonali kilku masowych mordów. Dnia 14 czerwca 1942 r. w pobliżu Rajaska partyzanci sowieccy zabili dwóch Niemców i dwie kobiety pochodzenia niemieckiego. W odwecie hitlerowcy dwa dni później spacyfikowali Rajsk zabijając 149 mieszkańców i paląc zabudowania. W pilickim lesie, koło Bielska Podlaskiego, 15 lipca 1943 r. Niemcy rozstrzelali 49 zacnych obywateli, w tym duchownych (np. dziekana Antoniego Besztę-Borowskiego, beatyfikowanego w 2000 r. przez Ojca Świętego Jana Pawła II), urzędników i polskich działaczy społecznych (np. senatora Alfonsa Erdmana).

1.4. ZARZĄDZANIE GMINĄ

Gmina Bielsk Podlaski - w myśl ustawy o samorządzie gminnym – jest wyposażoną w osobowość prawną wspólnotą samorządową wszystkich jej mieszkańców. Swoje ustawowe zadania realizuje poprzez Radę Gminy oraz wybranego w wyborach powszechnych - Wójta. Podstawowym celem gminy jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb mieszkańców jako zadanie oddane przez prawo do jej wyłącznej właściwości. Gmina wykonuje także nałożone na nią przez ustawy zadania z zakresu administracji rządowej. Gmina może wykonywać inne zadania z zakresu administracji rządowej na podstawie

zawieranych porozumień administracyjnych. Szczegółowy zakres celów i zadań gminy precyzuje Statut Gminy będący obok ustaw najważniejszym aktem normatywnym regulującym funkcjonowanie gminy i jej organów.

Organem stanowiącym i kontrolnym gminy jest składająca się z 15 radnych Rada Gminy, do właściwości której należy rozstrzyganie we wszystkich sprawach publicznych, nie zastrzeżonych ustawowo dla innych podmiotów, a mających na celu zaspokajanie lokalnych potrzeb o charakterze zbiorowym. Do pomocy w wykonywaniu swoich zadań Rada może tworzyć stałe i doraźne komisje, wyposażone w uprawnienia kontrolne oraz inicjatywę uchwałodawczą w zakresie przekazanych im spraw. Komisja Rewizyjna wykonuje zadania kontrolne na zlecenie Rady w zakresie i w formach wskazanych w uchwałach Rady, ponadto kontroluje działalność Wójta i jednostek organizacyjnych pod względem legalności, gospodarności, rzetelności, celowości i zgodności dokumentacji ze stanem faktycznym, bada również gospodarkę finansową, w tym wykonanie budżetu.

W skład gminy wchodzi 52 jednostki pomocnicze, którymi są sołectwa.

Organem wykonawczym Gminy Bielsk Podlaski jest wybierany w wyborach powszechnych Wójt Gminy. Jest on wykonawcą uchwał Rady, a także realizatorem zadań gminy określonych w ustawach oraz umowach i porozumieniach zawartych z organami administracji rządowej. Wójt wykonuje swoje zadania przy pomocy Urzędu Gminy, który jest jednostką budżetową gminy. Kierownikiem urzędu jest Wójt, do którego zadań należy:

- kierowanie bieżącymi sprawami gminy,
- wydawanie decyzji administracyjnych,
- reprezentowanie gminy na zewnątrz.

Wójt jest zwierzchnikiem służbowym w stosunku do pracowników Urzędu Gminy oraz kierowników gminnych jednostek organizacyjnych. Kieruje on pracą urzędu przy pomocy Sekretarza Gminy, który w zakresie ustalonym przez Wójta zapewnia sprawne funkcjonowanie urzędu i warunki jego działania oraz organizuje pracę urzędu.

Szczegółowe zadania i kompetencje poszczególnych referatów określa Regulamin Organizacyjny Urzędu Gminy.

2. SPOŁECZEŃSTWO

2.1. DEMOGRAFIA GMINY

2.1.1. Wstęp

Celem poniższej analizy jest zbadanie procesów zmian i tendencji demograficznych na terenie Gminy Bielsk Podlaski w latach poprzednich. Ze względu na wdrożenie z dniem 1 stycznia 1999 roku reformy administracyjnej i powstaniem województw samorządowych w nowych granicach aktualne dane demograficzne zostaną przedstawione na tle województwa podlaskiego i powiatu bielskiego. Zrezygnowano natomiast z odnoszenia danych historycznych do dawnego województwa białostockiego, ze względu na brak ciągłości i trudności w przekonwertowaniu starych danych i byłych województw na nową mapę województwa podlaskiego.

Analiza została sporządzona na podstawie danych statystycznych, a przede wszystkim w oparciu o informacje i wyliczenia przedstawione przez pracowników Urzędu Gminy.

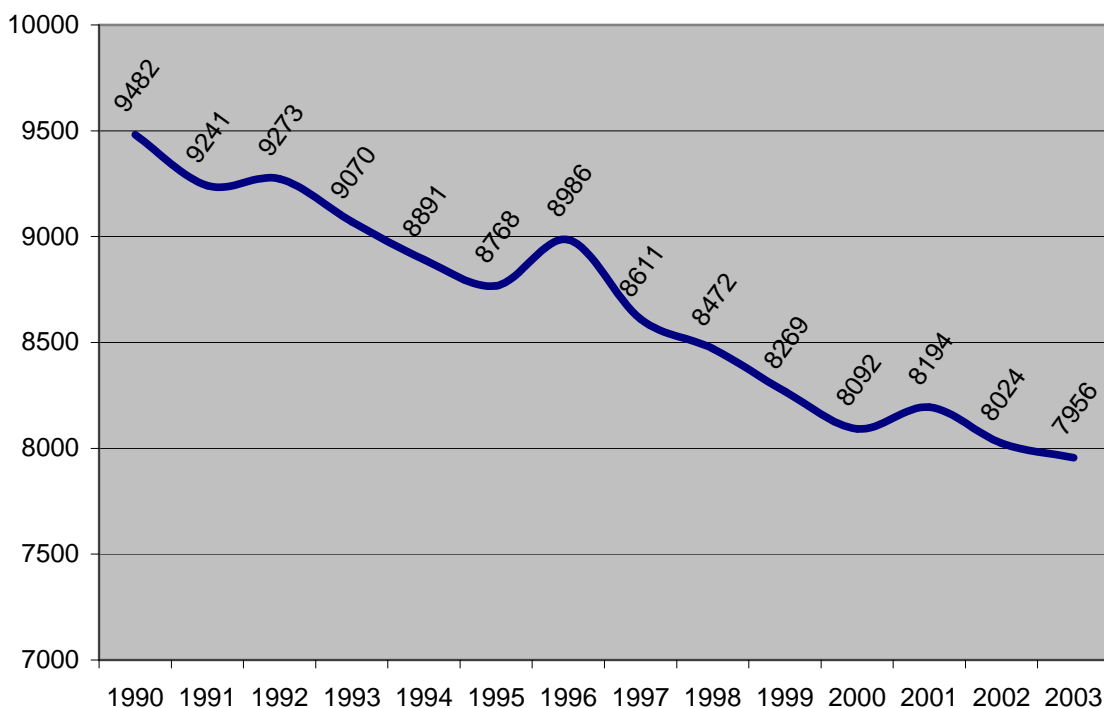
2.1.2. Potencjał ludnościowy Gminy Bielsk Podlaski

Według danych Urzędu Gminy z początku 2003 roku obszar Gminy Bielsk Podlaski zamieszkiwało 7956 osób. Ludność Gminy stanowi 0,7% ludności województwa podlaskiego i odpowiednio 12,8% ludności powiatu bielskiego. Powierzchnia gminy wynosi 43 014 ha i stanowi 33,2% powierzchni powiatu bielskiego oraz 2,1% powierzchni województwa podlaskiego.

W gminie na 100 mężczyzn przypada 98 kobiet i jest to wskaźnik nieznacznie wyższy od średniego obliczonego dla obszarów wiejskich województwa, który wynosi 97.

Zmiany w liczbie mieszkańców gminy na przestrzeni lat 1970-2002 przedstawia poniższy wykres:

Zmiany liczby ludności Gminy Bielsk Podlaski w latach 1990-2003

Źródło danych: Urząd Statystyczny w Białymstoku

Wskaźnik gęstości zaludnienia dla gminy w 2002 roku wynosił 18,5 osoby/km² podczas gdy dla całości województwa wynosi on 60 osób/km² (26 osób/km² dla obszarów wiejskich), a dla powiatu 45 osób/km² (24 osoby/km² dla obszarów wiejskich). Gmina ma najniższą gęstość zaludnienia w regionie.

Przyrost naturalny w gminie w 2001 roku wynosił – 11,8 i – tak jak w przypadku większości gmin wiejskich - wykazuje trend malejący. Gmina należy do obszarów o najmniejszym przyroście naturalnym w województwie.

Ważnym elementem decydującym o zmniejszaniu się liczby ludności jest ujemne saldo migracji stałej, które w 2001 roku wynosiło –46. Jest to zjawisko zbieżne z trendami występującymi na terenie całego województwa, gdzie liczba ludności wiejskiej systematycznie maleje, a saldo migracji jest ujemne.

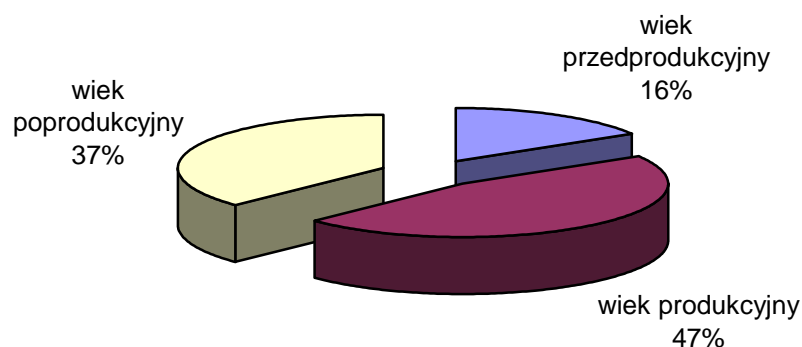
2.1.3. Struktura wieku ludności Gminy Bielsk Podlaski

Do analizy struktury wieku ludności przyjęto następujący podział na grupy wiekowe:

- wiek przedprodukcyjny (0–19 lat),
- wiek produkcyjny (20-60 lat - kobiety; 20-65 lat - mężczyźni),
- wiek poprodukcyjny (powyżej 60 lat – kobiety; powyżej 65 lat – mężczyźni).

Strukturę wiekową ludności przedstawia poniższy wykres:

Struktura wiekowa ludności Gminy Bielsk Podlaski

Źródło danych: Urząd Statystyczny w Białymstoku

W porównaniu do innych jednostek administracyjnych należy zaznaczyć wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym, co jest efektem starzenia się społeczeństwa gminy.

2.2. WALORY MIEJSCA ZAMIESZKANIA

2.2.1. Mieszkalnictwo

Wg danych statystycznych zasoby mieszkaniowe Gminy Bielsk Podlaski w 2001 roku wynosiły:

- 3707 mieszkań
- 12705 izb
- 247881 m² powierzchni użytkowej

Najważniejsze wskaźniki warunków mieszkaniowych przedstawiają się następująco:

Tab. Warunki mieszkaniowe na terenie Gminy Bielsk Podlaski w 2001 roku

Liczba izb na 1 mieszkanie	Liczba osób na 1 mieszkanie	Liczba osób na 1 izbę	Pow. użytkowa na 1 mieszkanie (w m ²)	Powierzchnia użytkowa na 1 osobę (w m ²)
3,43	2,15	0,63	66,9	31,0

Generalnie w badanym okresie korzystnie kształtowały się wszystkie wskaźniki warunków zamieszkania i w większości przypadków były wyższe od średnich wskaźników dla województwa.

W celu zobrazowania stopnia zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych mieszkańców posłużono się wskaźnikiem ilości mieszkań na 1000 mieszkańców, który odniesiono do średniej dla województwa. Wskaźniki te kształtują się następująco:

gmina – 465,9

województwo podlaskie – 311,3

obszary wiejskie województwa – 296,5

Jeżeli przyjmiemy, za państwami Europu Zachodniej, średni wskaźnik zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych na poziomie 309 mieszkań na 1000 mieszkańców obszarów wiejskich, to w przypadku Gminy Bielsk Podlaski sytuacja ta kształtuje się znacznie lepiej i jest to wynikiem malejącej liczby ludności gminy.

2.2.2. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

W zakresie leczenia podstawowego obszar gminy obsługują 2 placówki medyczne:

- Ośrodek zdrowia w Łubinie Kościelnym, zatrudniający 4 lekarzy oraz 1 pielęgniarkę.
- Ośrodek zdrowia w Chraślach, zatrudniający 2 lekarzy oraz 2 pielęgniarki

W zakresie leczenia zamkniętego i specjalistycznych usług medycznych ludność gminy jest obsługiwana przez SPZOZ w Bielsku Podlaskim.

Gminne zadania z zakresu opieki społecznej oraz zadania zlecone w tym zakresie realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Bielsku Podlaskim, będący jednostką organizacyjną gminy. W ramach zadań zleconych ośrodek wypłaca zasiłki stałe, wyrównawcze i okresowe, jak również renty socjalne, zasiłki z zakresu ochrony macierzyństwa, zasiłki rodzinne i pielęgnacyjne, jak również świadczy pomoc na rzecz kombatantów. Wypełnianie zadań własnych gminy w zakresie pomocy społecznej jest realizowane poprzez wydawanie posiłków, pochówek, pracę socjalną, oraz zasiłki celowe w gotówce i w naturze. W 2002 roku z różnych form pomocy świadczonych przez GOPS skorzystało 316 rodzin, a najczęstszymi powodami udzielenia pomocy była niepełnosprawność oraz długotrwała choroba.

2.2.3. Kultura

Na terenie gminy infrastrukturę kultury stanowią:

1. Gminna Biblioteka Publiczna z siedzibą we wsi Augustowo dysponująca księgozbiorem składającym się z 36600 woluminów i 751 zarejestrowanymi czytelnikami.
2. Świetlice wiejskie.

Brak jest Gminnego Ośrodka Kultury, który zapewniałby animację życia kulturalnego na terenie gminy.

2.2.4. Sport, turystyka i wypoczynek

Infrastrukturę sportowo – turystyczną współtworzą:

- boiska sportowe we wsiach Dubiażyn, Grabowiec, Hołody, Knorydy, Łoknica, Mokre, Orzechowicze, Piliki, Plutycze, Szastały i Widowo,
- obiekty turystyczne nad rzeką Narew w rejonie wsi Ploski,

- tereny rekreacyjne we wsi Sputniki.

Zdrowy subkontynentalny klimat, czyste środowisko oraz bliskość Puszczy Białowieskiej zapewniają atrakcyjne warunki dla turystyki i wypoczynku. Jednakże podstawowym czynnikiem determinującym atrakcyjność oferty turystycznej jest baza turystyczna, której rozwój zadecyduje o wykorzystaniu wszystkich naturalnych walorów gminy. A właśnie takiej infrastruktury brakuje na terenie gminy.

2.3. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

2.3.1. Zaopatrzenie w wodę

Źródłem zaopatrzenia gminy w wodę jest sześć ujęć i stacji wodociągowych, z których teren gminy zaopatrywany jest w wodę za pośrednictwem sieci wodociągowej, wodociągów zagrodowych i studni kopanych. Większość miejscowości na terenie gminy jest zwodociągowanych. Długość sieci wodociągowej rozdzielczej na terenie gminy wynosi 160,9 i przyłączonych jest do niej 2999 mieszkań. Sytuację w poszczególnych miejscowościach przedstawia poniższa tabela:

Lp.	Miejscowość	Długość sieci	Liczba podłączeń	
			ogółem	w tym mieszkania
1.	Augustowo	4,6	144	144
2.	Bańki	2,4	30	30
3.	Biała	1,2	10	10
4.	Bolesty	3,1	26	26
5.	Brześcianka	3,2	17	17
6.	Chraboły	1,1	40	40
7.	Dobromil	2,9	23	23
8.	Dubiażyn	2,8	89	89
9.	Grabowiec	3,6	90	90
10.	Haćki	4,5	55	73
11.	Hołody	5,4	56	56
12.	Hryniewicze Małe	3	28	28
13.	Knorozy	4,8	70	70
14.	Knorydy	4,4	104	104
15.	Kotły	2,4	60	60
16.	Kozły	1,9	35	35
17.	Koźyno	4,1	27	27

18.	Krzywa	3,8	81	81
19.	Lewki	3,2	51	54
20.	Łoknica	4,3	24	24
21.	Łubin Kościelny	3,4	55	55
22.	Łubin Rudoły	1,2	39	39
23.	Malinowo	3,2	18	18
24.	Miękisz	2,8	15	15
25.	Mokre	2,4	43	43
26.	Nałogi	2	32	32
27.	Ogrodniki	3,8	32	32
28.	Orlanka	0,1	5	5
29.	Orzechowicze	1	50	50
30.	Parcewo	3,7	73	73
31.	Pasynki	4,7	35	35
32.	Pietrzykowo Gołębki	1,6	22	22
33.	Pietrzykowo Wyszki	0,9	6	6
34.	Piliki	3,8	83	83
35.	Pilipki	3,1	23	23
36.	Płoski	2,1	146	158
37.	Plutycze	4,9	119	119
38.	Podbiele	0,8	9	9
39.	Proniewicze	4,2	71	71
40.	Rajki	1,3	17	17
41.	Rajsk	5,5	83	83
42.	Saki	3,3	37	37
43.	Sierakowizna	0,9	12	12
44.	Skrzypki Duże	1,3	15	15
45.	Skrzypki Małe	1,1	13	13
46.	Sobótka	2,6	17	17
47.	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Podlasie”	0,3	7	283
48.	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Wschód”	0,2	3	120
49.	Stryki	4,2	38	38
50.	Stupniki	1,9	8	8
51.	Szastały	2,4	35	35
52.	Treszczotki	1	18	18
53.	Truski	3	22	22
54.	Widowo	8,5	209	209
55.	Woronie	2	20	20
56.	Zawady	0,7	27	27
57.	Zubowo	4,3	44	44
	OGÓŁEM	160,9 km	2559	2991

Źródło danych: Urząd Gminy Bielsk Podlaski

2.3.2. Kanalizacja sanitarna.

Gmina Bielsk Podlaski nie posiada scentralizowanego systemu kanalizacji sanitarnej. W większości ścieki są odprowadzane do indywidualnych szczelnych zbiorników i wywożone do oczyszczalni ścieków w Bielsku Podlaskim.

We wsi Łubin Kościelny funkcjonuje biologiczna oczyszczalnia ścieków o przepustowości 12 000m³/dobę. Łączna długość sieci kanalizacyjnej w Gminie Bielsk Podlaski wynosi 15,3 km. Jej stan charakteryzuje poniższa tabela:

Lp.	Miejscowość	Długość sieci	liczba połączeń	
			ogółem	w tym mieszkania
1.	Parcewo	5,1	52	52
2	Łubin Kościelny	2,9	42	4,2
3.	Łubin Rudoły	1,4	23	23
4.	Widowo	5,9	153	153
	OGÓŁEM	15,3	270	270

Źródło danych: Urząd Gminy Bielsk Podlaski

Istniejąca sieć kanalizacyjna musi zostać uznana za niewystarczającą i konieczną jest kontynuacja inwestycji w zakresie uregulowania gospodarki ściekowej na terenie gminy.

2.2.3. Gospodarka odpadami stałymi

Na terenie gminy funkcjonuje składowisko odpadów na gruntach wsi Augustowo o powierzchni 4 ha wybudowane na potrzeby Miasta Bielsk Podlaski oraz Gminy Bielsk Podlaski.

Na terenie gminy brak jest systemu selektywnej zbiórki odpadów. Odpady stałe gromadzone są w kontenerach i pojemnikach, a następnie wywożone przez wyspecjalizowane przedsiębiorstwa na składowisko lub osobiście tam dostarczane przez mieszkańców.

Pomimo podejmowanych przez władze gminy działań w kierunku racjonalizacji gospodarki odpadami stałymi, część odpadów trafia w niekontrolowany sposób w miejsca do tego nie przeznaczone.

2.3.5. Zaopatrzenie w gaz.

Na terenie gminy nie ma sieci gazowej. Jej mieszkańcy zaopatrywani są w gaz w butlach przez firmy zajmujące się jego dystrybucją.

2.3.6. Elektroenergetyka

Gmina zasilana jest w energię elektryczną poprzez istniejące stacje transformatorowe z GPZ – 110/15kV w Bielsku Podlaskim. Jednakże potencjał tej rozdzielni nie może być przesłany w odpowiedniej ilości i jakości do poszczególnych odbiorców ze względu na niewystarczający stan sieci SN i NN.

2.3.6. Drogi

Podstawowym układem komunikacyjnym w Gminie Bielsk Podlaski jest i w dalszym ciągu pozostanie układ drogowy. Sieć dróg zapewnia spójność i dostępność komunikacyjną gminy.

Przez teren gminy przebiegają następujące kategorie dróg:

1. Drogi krajowe:

- droga krajowa nr 19 Białystok – Bielsk Podlaski – Siemiatycze, przebiegająca przez teren gminy na długości 21 855 m.

- droga krajowa nr 66 Brańsk – Bielsk Podlaski – Kleszczele – Granica Państwa przebiegająca przez teren gminy na długości 14 337 m.

2. Drogi wojewódzkie:

- droga wojewódzka nr 689 Bielsk Podlaski – Hajnówka – Białowieża – Granica Państwa przebiegająca przez teren gminy na długości 7 105 m.

3. Drogi powiatowe

Przez teren gminy przebiega 35 ciągów dróg powiatowych o łącznej długości 187,4 km.

4. Drogi gminne

Łączna długość dróg gminnych - publicznych wynosi 103 km. Sieć tę uzupełniają drogi dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych o łącznej długości 517 km.

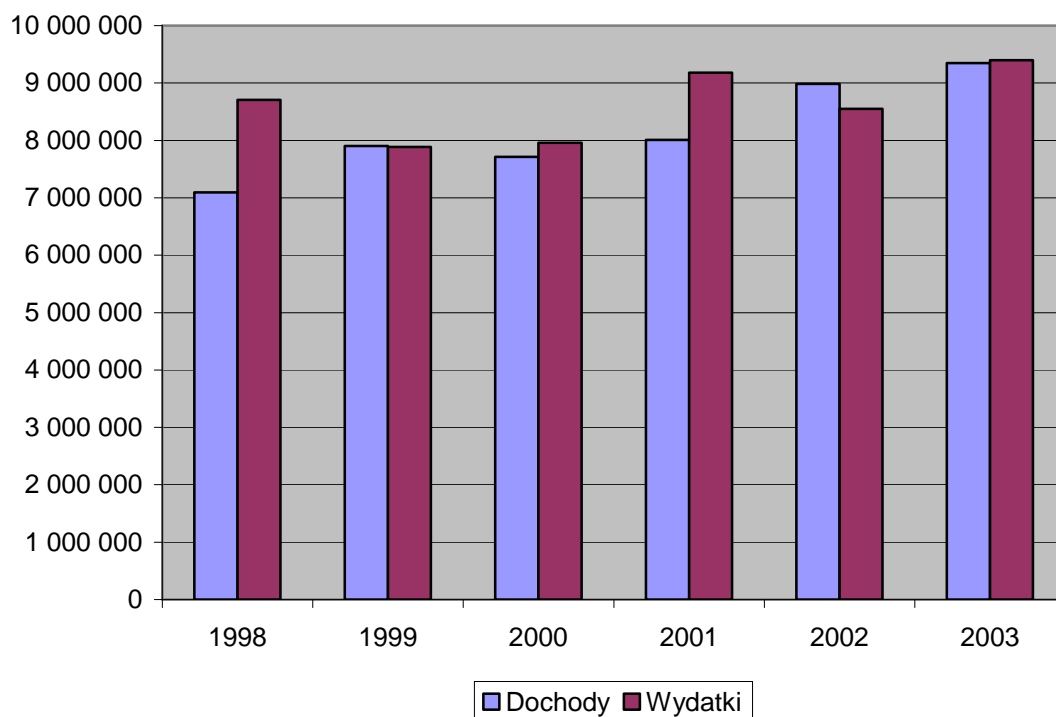
2.4. OŚWIATA

W roku szkolnym 2002/2003 zadania oświatowe realizowały trzy placówki:

1. Szkoła Podstawowa w Chрабоłach, z 7 oddziałami, do której uczęszczało 91 uczniów.
2. Szkoła Podstawowa w Łubinie Kościelnym, z 7 oddziałami, do której uczęszczało 134 uczniów
3. Zespół Szkół w Augustowie, w którego ramach funkcjonują:
  - Szkoła Podstawowa kształcąca w 7 oddziałach 162 uczniów
  - Oddział zerowy z 20 uczniami
  - Gimnazjum kształcące w 9 oddziałach 190 uczniów.

3. FINANSE GMINNE

Kształtowanie się dochodów i wydatków budżetowych gminy w latach 1998-2003 (projekt) przedstawia poniższy wykres:

Źródło danych: Urząd Gminy Bielsk Podlaski

W roku 2002 gmina osiągnęła dochody w wysokości 8 989 686 złotych i zrealizowała wydatki na poziomie 8 551 118 złotych. Struktura dochodów w roku 2002 była następująca: dochody własne – 39%, subwencje i dotacje – 54%. Jest to bardziej korzystna relacja, w porównaniu do większości gmin wiejskich, które nie mają większych możliwości stymulowania wzrostu dochodów własnych. Natomiast wśród wydatków największe nakłady przeznaczono na: oświatę i wychowanie – 40%, administrację samorządową – 20%, transport i łączność – 17%.

4. GOSPODARKA

4.1. CHARAKTERYSTYKA LOKALNEGO SEKTORA GOSPODARCZEGO

Zgodnie z danymi Urzędu Statystycznego w Białymstoku w 2001 roku na terenie Gminy Bielsk Podlaski prowadziło działalność 710 podmiotów gospodarczych, z czego 702 to podmioty sektora prywatnego, a wśród nich 658 to zakłady osób fizycznych.

Tab. Podmioty gospodarcze według wybranych sekcji EKD.

	Liczba przedsiębiorstw
Ogółem	710
Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	465
Działalność produkcyjna	41
Budownictwo	32
Handel i naprawy	74
Hotele i restauracje	8
Transport, składowanie, łączność	19
Pośrednictwo finansowe	7
Obsługa nieruchomości i firm	11
Edukacja	9
Ochrona zdrowia i opieka socjalna	1
Pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	28

Źródło danych: Urząd Statystyczny w Białymstoku

4.2. ROLNICTWO

Bazę ekonomiczną gminy tworzy przede wszystkim rolnictwo (73% - powierzchni gminy stanowią użytki rolne), które charakteryzuje się średnim poziomem intensywności produkcji przy dobrej i średniej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Użytkowanie gruntów na terenie gminy przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie	Ogółem	Udział %
	W hektarach	
Powierzchnia ogólna	43014	100
Użytki rolne	31637	73,5
Grunty orne	19764	62,5
Sady	74	0,2
Łąki	6927	21,8
Pastwiska	4872	15,5
Lasy	8146	18,9
Pozostałe	3231	7,6

Źródło danych: Urząd Statystyczny w Białymstoku

W strukturze użytkowania dominują użytki rolne, wśród których ponad 62,5% stanowią zajmują grunty orne, 21,8% to łąki, a 15,5% to pastwiska. Podstawową formą własności są gospodarstwa indywidualne, w których władaniu pozostaje 74,4% gruntów, ale aż 87,7% użytków rolnych.

Na terenie gminy nie funkcjonuje żaden zakład przetwórstwa rolno – spożywczego, a infrastrukturę obsługi rolnictwa zapewniają:

- zlewnie mleka w następujących miejscowościach: Augustowo, Bańki, Brześcianka, Chрабоły, Grabowiec, Haćki, Hołody, Husaki, Knorozy, Kotły, Kosły, Krzywa, Kożyno, Łubin Kościelny, Malinowo, Ogrodniki, Parcewo, Pasyński, Piliki, Płoski, Plutycze, Proniewiczze, Rajsk, Saki, Sobótka, Szastały, Treszczotki, Truski, Zubowo;

4.3. LOKALNY RYNEK PRACY

Według danych Urzędu Statystycznego w Białymstoku w 2001 roku na terenie Gminy Bielsk Podlaski poza rolnictwem indywidualnym zatrudnione były 274 osoby. Branżowy podział zatrudnionych przedstawia poniższa tabela:

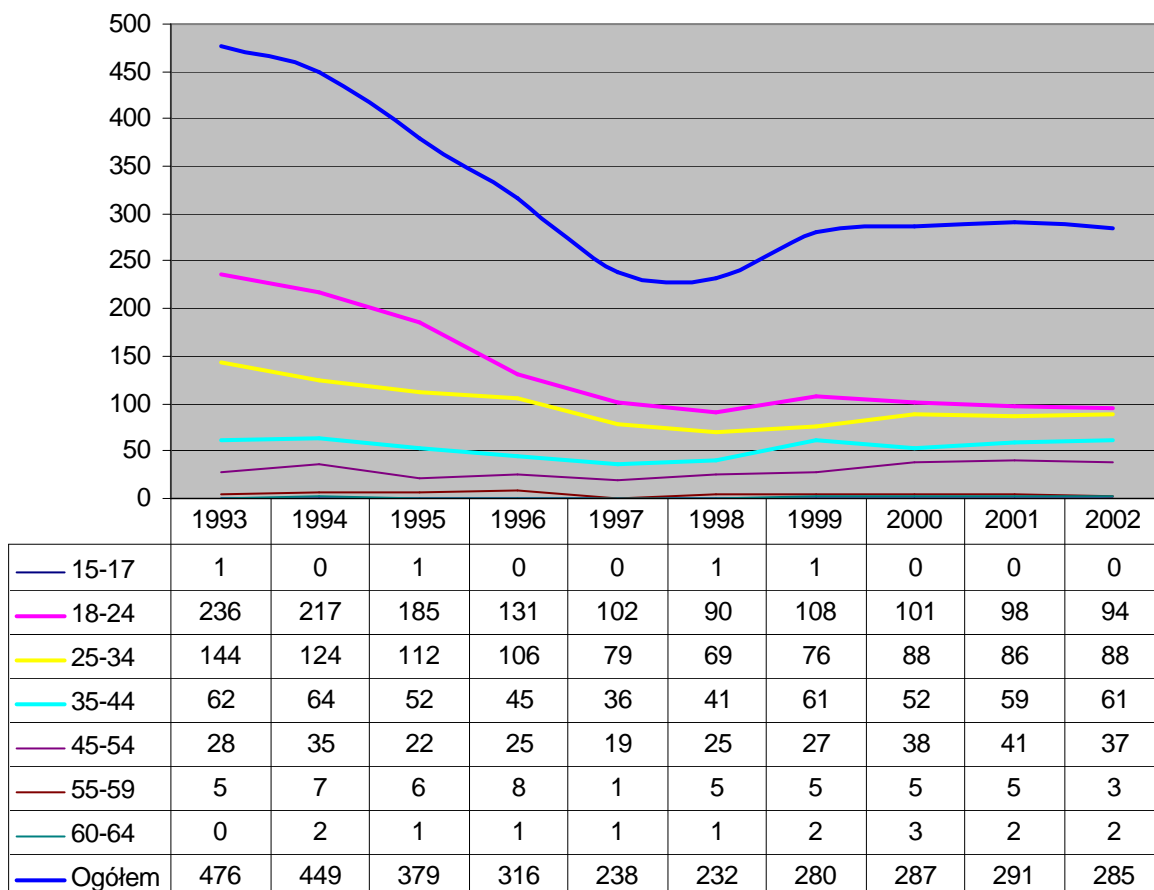
Tab. Pracujący mieszkańcy Gminy Bielsk Podlaski według sekcji EKD

	Ogółem	Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybołówstw o	Przemysł i budownictwo	Usługi rynkowe	Usługi nierynkow e
Gmina Bielsk Podlaski	274	79	48	43	104

Źródło danych: Urząd Statystyczny w Białymstoku

Zmiany w liczbie bezrobotnych na terenie gminy w latach poprzednich prezentuje poniższy wykres:

Zmiany liczby bezrobotnych na terenie Gminy Bielsk Podlaski w latach 1993-2002 w rozbiciu na kohorty wiekowe

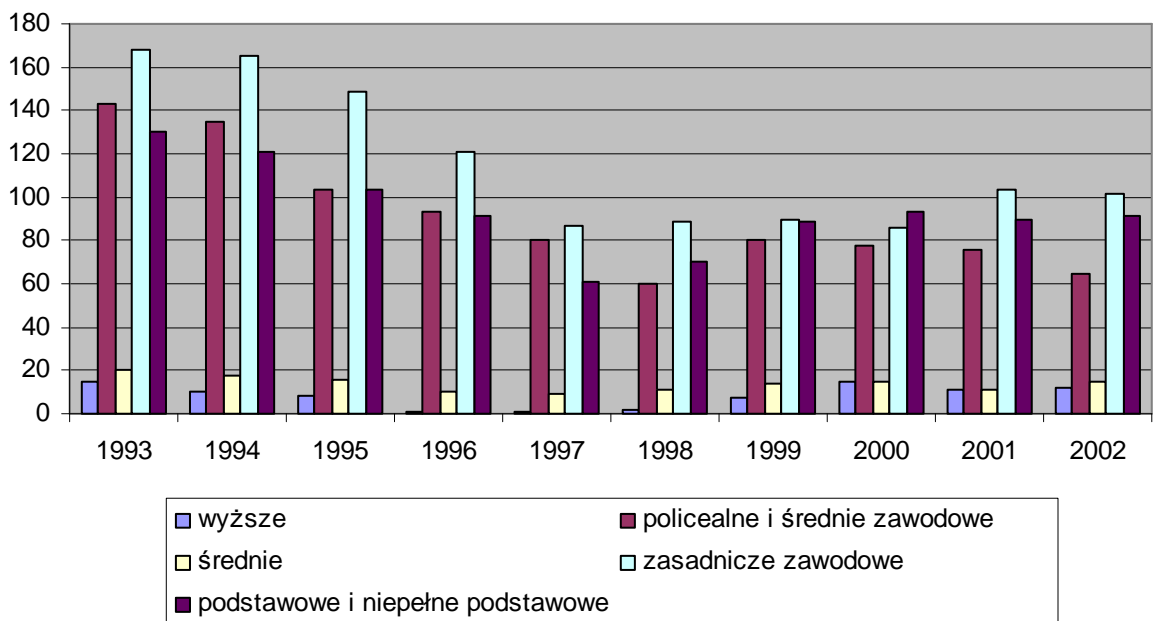

Źródło danych: Powiatowy Urząd Pracy w Bielsku Podlaskim

Jak widać z powyższego wykresu liczba bezrobotnych w porównaniu do początku lat dziewięćdziesiątych zmniejszyła się i od 1999 roku utrzymuje się na podobnym poziomie. W 2002 roku na obszarze Gminy Bielsk Podlaski zarejestrowanych było 285 bezrobotnych (w tym 121 kobiet) i było niższe niż w 2001 roku (spadek o 6 osób). Największą grupę bezrobotnych stanowią osoby młode w wieku produkcyjnym mobilnym, to jest pomiędzy 18, a 44 rokiem życia.

Podział osób bezrobotnych ze względu na wykształcenie przedstawia poniższy wykres:

**Bezrobotni na terenie Gminy Bielsk Podlaski
wg wykształcenia w latach 1993-2002**

Źródło danych: Powiatowy Urząd Pracy w Bielsku Podlaskim

Jak widać z powyższego wykresu największą liczbę bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, podstawowym i podstawowym niepełnym.

Dane na temat bezrobocia nie uwzględniają bezrobocia ukrytego w rolnictwie, które tworzy specyfikę gminy. Na uwagę zasługuje fakt, że ponad 83% bezrobotnych stanowią osoby w tzw. wieku produkcyjnym mobilnym (wiek 18-44 lat). Sytuacja ta wskazuje na to, iż jednym z najważniejszych celów

wspólnoty mieszkańców Gminy Bielsk Podlaski oraz jej organów powinno być wspieranie procesu powstawania nowych miejsc pracy.

Część II

ANALIZA UWARUNKOWAŃ ROZWOJOWYCH

1. ANALIZA UWARUNKOWAŃ ROZWOJOWYCH (SWOT) GMINY BIELSK PODLASKI

Rozpatrywanie możliwości i wizji tego, co powinno wystąpić w przyszłości, wymaga konkretnej wiedzy o tym co dzieje się dziś, zrozumienia organizacji w jej obecnym kształcie. Koniecznym staje się przeprowadzenie diagnozy aktualnego stanu organizacji, która polega na określeniu jej mocnych i słabych stron.

Funkcjonowanie gminy, tak jak każdej organizacji, odbywa się w kontekście silnych relacji z otoczeniem, które w znacznym stopniu determinuje jej warunki działania. Czynniki warunkujące rozwój organizacji występują tak wewnątrz jej, jak i na zewnątrz. Dopiero rzetelna ich analiza, połączona z wnioskowaniem przynosi pełny obraz wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań rozwoju gminy i może stanowić podstawę do identyfikowania celów strategicznych i bezpośrednich.

Powszechnie stosowanym narzędziem służącym do oceny czynników wzrostu i regresu jest analiza SWOT (skrót od angielskich słów Strengths – mocne strony, Weaknesses – słabe strony, Opportunities – szanse, Threats – zagrożenia). Przy zastosowaniu tej metody oceniono wewnętrzne uwarunkowania rozwoju (słabe i mocne strony) oraz czynniki zewnętrzne (szanse i zagrożenia).

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ➤ dobra dostępność komunikacyjna gminy ➤ duży popyt na nieruchomości letniskowe ➤ wysoki stopień zwodociągowania gminy ➤ czyste środowisko naturalne ➤ brak większych źródeł zanieczyszczeń ➤ przychylność władz dla rozwoju	<ul style="list-style-type: none"> ➤ niski stopień skanalizowania ➤ nieuregulowana gospodarka odpadami stałymi ➤ brak sieci gazowej ➤ znaczna rozległość obszarowa gminy ➤ niedostateczny stan techniczny dróg ➤ niedostateczna polityka promocyjna gminy ➤ niska opłacalność produkcji rolnej

<p>przedsiębiorczości</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ zabezpieczenie terenów pod lokowanie działalności gospodarczej ➤ dobrze rozwinięte ogrodnictwo ➤ systematyczne doskonalenie metod zarządzania gminą ➤ konsekwentne rozbudowywanie infrastruktury technicznej ➤ dostępność siły roboczej, ➤ wystarczająca siatka szkół ➤ istniejące tereny rekreacyjne nad Narwią 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ rozdrobnienie gospodarstw rolnych ➤ trudności w zbyciu produktów rolnych ➤ słaba infrastruktura otoczenia rolnictwa ➤ brak miejsc pracy poza rolnictwem ➤ brak inwestycji zewnętrznych ➤ wysokie bezrobocie ➤ bezrobocie ukryte w rolnictwie ➤ niski poziom dochodów ludności ➤ niski poziom kapitału społecznego ➤ brak infrastruktury życia kulturalnego ➤ brak form organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ➤ atrakcyjne położenie gminy w układzie komunikacyjnym ➤ otoczenie dużego ośrodka miejskiego – Bielska Podlaskiego ➤ budowa obwodnicy Bielska Podlaskiego ➤ położenie w pobliżu Puszczy Białowieskiej ➤ dobre warunki klimatyczne ➤ atrakcyjne warunki dla rozwoju turystyki ➤ tworzenie grup producenckich ➤ postępująca integracja Polski ze strukturami Wspólnoty Europejskiej ➤ wzrost ilości turystów przyjeżdżających do Polski ➤ rosnący popyt na zdrową żywność 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ niekorzystne tendencje demograficzne ➤ trudne perspektywy rozwoju produkcji rolnej ➤ konkurencyjność inwestycyjna Bielska Podlaskiego ➤ rosnące koszty utrzymania oświaty ➤ niewystarczająca subwencja oświatowa ➤ trudności w dostępie do środków pomocowych ➤ nadmierny fiskalizm w polityce gospodarczej państwa ➤ niestabilny system dochodów samorządu terytorialnego ➤ niestabilność przepisów regulujących kompetencje Gminy ➤ częste zmiany w przepisach podatkowych i prawnych

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ wysoki deficyt budżetowy państwa ➤ niekorzystne warunki członkostwa w Unii Europejskiej ➤ stagnacja wymiany z rynkami wschodnimi ➤ spadek tempa wzrostu gospodarczego
--	---

2. WYNIKI ANKIETY PRZEPROWADZONEJ WŚRÓD MIESZKAŃCÓW GMINY BIELSK PODLASKI.

W ramach prac nad Strategią Rozwoju Gminy Bielsk Podlaski przeprowadzono wśród jej mieszkańców badania ankietowe, których celem było skonstruowanie obrazu mieszkańców gminy, ich statusu zawodowego, majątkowego oraz określenie ich nastawienia i oczekiwań, co do przyszłości.

Większość, bo ponad 68% respondentów stanowili mężczyźni. Strukturę wiekową ankietowanych osób przedstawia poniższa tabela:

Tab.1 Struktura wiekowa uczestników badania ankietowego

Wiek osoby ankietowanej	Udział procentowy w grupie respondentów %
Do 20 lat	1,64
21-30 lat	8,20
31-45 lat	37,7
46-55 lat	29,51
56-60 lat	16,39
61-70 lat	4,92
Powyżej 70 lat	1,64

Wśród ankietowanych największą część stanowiły osoby czynne zawodowo (70,97%), emeryci i renciści stanowili 25,81% próby, a pozostali respondenci to uczniowie i studenci. W zakresie wykształcenia największą grupę (62,71%) stanowiły osoby z wykształceniem średnim, 28,81% to osoby z wykształceniem podstawowym, a ponad 8% respondentów legitymuje się wykształceniem wyższym.

Ważną część ankiety stanowiły pytania o warunki i standard życia mieszkańców gminy. Miesięczne dochody 437,54% badanych kształtują się poniżej 650 złotych, a 37,7% badanych zarabia pomiędzy 650 a 1300 złotych, 6,56%

zarabia w granicach 1300 – 2000 złotych 8,2% powyżej 2000 złotych. Na pytanie o miesięczne oszczędności ponad 77% badanych odpowiedziało, że nie ma żadnych, około 10% oszczędza do 100 złotych miesięcznie, 8,2% pomiędzy 100 a 500 złotych, a miesięczne oszczędności pozostałej części respondentów kształtują się powyżej 500 złotych. Zdaniem prawie 71% ankietowanych ich warunki życia w ostatnim okresie pogorszyły się, dla pozostałych nie zmieniły się, natomiast dla żadnego z respondentów warunki życia polepszyły się. Raczej pesymistycznie patrzą ankietowani w przyszłość – 50% twierdzi, że ich sytuacja w niedługim czasie pogorszy się, ponad 40% nie przewiduje zmiany swoich warunków życia w najbliższym czasie, a niespełna 10% spodziewa się poprawy swojej sytuacji życiowej. Ponad 65% ocenia swoje warunki życia w porównaniu z innymi osobami jako podobne, natomiast ponad 26% uważa swoje warunki życia jako gorsze od innych. W odpowiedzi na pytanie o to, od kogo zależy sytuacja życiowa mieszkańców ponad 78% wskazało na rząd centralny, a 3% upatruje w działalności władz gminnych wpływu na zmianę ich sytuacji życiowej. Natomiast ponad 16% uważa, iż wpływ na nią mają osoby trzecie, a tylko 1,64% ankietowanych uzależnia swoją sytuację życiową od własnej aktywności.

Ponad 79% badanych jest zadowolonych ze swego miejsca zamieszkania, a prawie 13% respondentów jest to obojętne. Ponad 77% ankietowanych pozytywnie ocenia pracę władz gminy, negatywnie wypowiada się niewiele ponad 3% respondentów, a pozostałe 19% nie ma w tym zakresie zdania. W zakresie oceny wypełniania obowiązków służbowych przez urzędników gminnych 85,48% respondentów uznało ich za osoby kompetentne, natomiast oceniając stosunek urzędników do interesantów, prawie 92% określiło ich jako osoby uprzejme.

Na pytania o poziom dostępności usług publicznych ankietowani dokonali następującej oceny:

	OCENA			
	dobra	zadawalając a	słaba	niewystarcz ająca
zaopatrzenie w wodę	56,45	33,87	6,45	3,23
gospodarka odpadami stałymi	5,0	25,0	45,0	25,0
zaopatrzenie w energię elektryczną	54,1	27,87	9,84	8,2
zaopatrzenie w gaz	35,11	24,07	25,93	14,81
usługi telekomunikacyjne	67,21	24,59	8,2	-
stan dróg	4,48	11,29	69,35	14,52

Za najbardziej priorytetowe działania dla władz lokalnych uznano walkę z bezrobociem, edukację oraz bezpieczeństwo mieszkańców, czyli powszechne problemy, z którymi boryka się cała Polska na przełomie XX i XXI wieku. Natomiast w ramach działań wewnętrznych nacisk położono na wspieranie przedsiębiorczości oraz pozyskiwanie inwestycji zewnętrznych jako sposoby walki z bezrobociem. Rozkład akcentów i skalę ważności poszczególnych działań przedstawiają poniższa tabela i wykres.

Tab.2. Hierarchizacja priorytetów działań władz miejskich wg badań ankietowych mieszkańców.

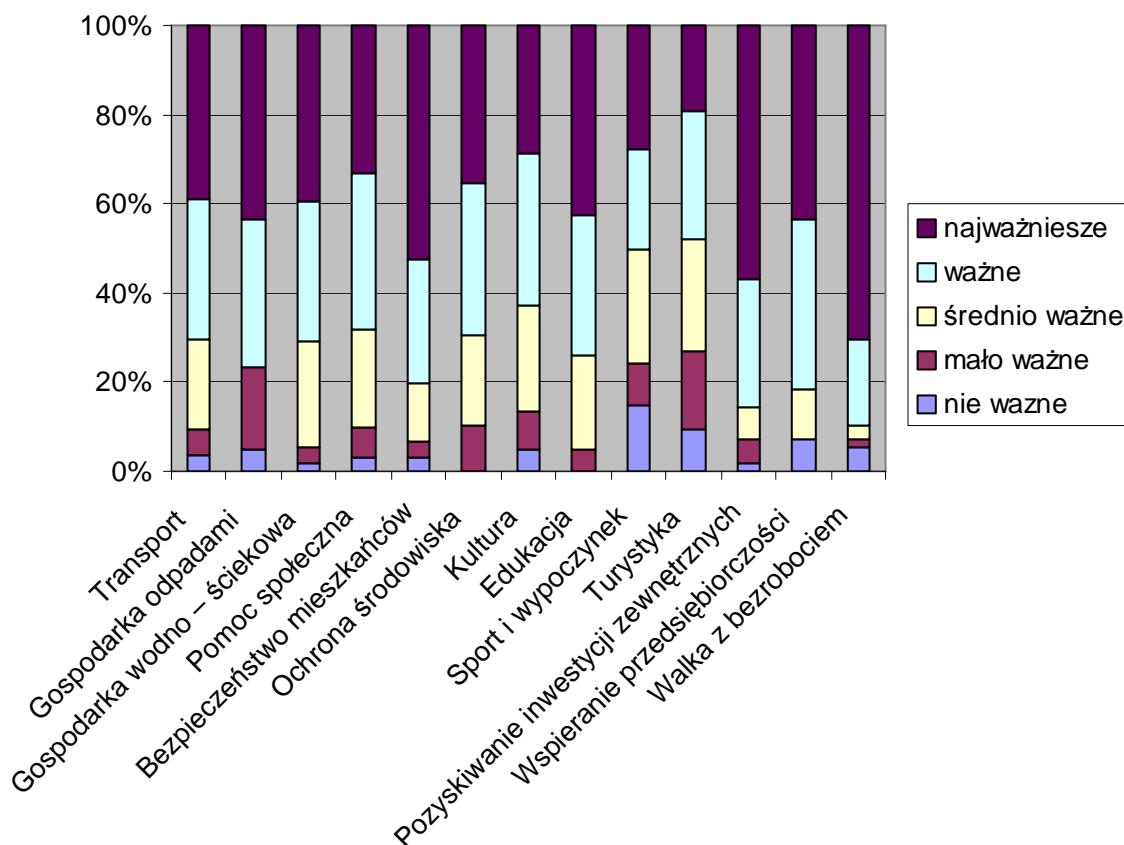
	nieważne← % ⇒bardzo ważne				
	1	2	3	4	5
Transport	3,7	5,56	20,37	31,48	38,89
Gospodarka odpadami	5,0	18,33	0	33,33	43,33
Gospodarka wodno – ściekowa	1,72	3,45	24,14	31,03	39,66
Pomoc społeczna	3,33	6,67	21,67	35,0	33,33
Bezpieczeństwo mieszkańców	3,28	3,28	13,11	27,87	52,46
Ochrona środowiska	0	10,17	20,34	33,9	35,59
Kultura	5,08	8,47	23,73	33,9	28,81
Edukacja	0	4,92	21,31	31,15	42,62
Sport i wypoczynek	14,81	9,26	25,93	22,22	27,78

Turystyka	9,62	17,31	25,0	28,85	19,23
Pozyskiwanie inwestycji zewnętrznych	1,79	5,36	7,14	28,57	57,14
Wspieranie przedsiębiorczości	7,27	0	10,91	38,18	43,64
Walka z bezrobociem	5,26	1,75	3,51	19,3	70,18

Na ostatnie pytanie o gotowość mieszkańców do społecznego zaangażowania się w realizację strategicznych celów Gminy, 46,77% ankietowanych wyraziło zdecydowaną gotowość, 43,55% odpowiedziało „chyba tak”, natomiast wątpliwości miało 6,45% respondentów, a 13,11% nie miało w tym zakresie zdania. Natomiast nikt kategorycznie nie odmówił współpracy.

Priorytetyzacja kierunków działań władz Gminy Bielsk Podlaski wg badań ankietowych mieszkańców

3. ANALIZA BUDŻETU GMINY NA PRZESTRZENI LAT 1998 - 2002.

3.1. WSTĘP

Niniejszy raport zawiera część opisową projekcji budżetu Gminy Bielsk Podlaski do roku 2012, jak również wydruk modelu arkuszy kalkulacyjnych wraz z wykresami odzwierciedlającymi wyniki dokonanych analiz. Informacje zawarte w analizie finansowej oparto o materiały dostarczone przez pracowników Urzędu Gminy włącznie z corocznymi, kompleksowo przygotowanymi sprawozdaniami budżetowymi.

3.2. METODOLOGIA

Model arkuszy kalkulacyjnych będący podstawą analiz finansowych przedstawionych w niniejszym raporcie zawiera następujące elementy:

- Historyczne sprawozdania z wykonania budżetów gminy za lata 2000 - 2002, z uwzględnieniem:
  - poszczególnych kategorii dochodów budżetowych
  - poszczególnych kategorii wydatków budżetowych
- Założenia odnośnie kształtowania się poszczególnych kategorii budżetowych w okresie projekcji
- Projekcje budżetu gminy w latach 2003 - 2012 z uwzględnieniem poszczególnych kategorii dochodów budżetowych

3.3. ZAŁOŻENIA

W celu dokonania wieloletnich projekcji dochodów i wydatków budżetowych, uwzględniających trendy i kierunki rozwoju ekonomicznego gminy opracowany został zestaw założeń. Założenia te uwzględniają specyfikę gminy, zostały one ustalone podczas dyskusji z pracownikami Urzędu Gminy oraz na podstawie analiz dokonanych przez autora niniejszego opracowania.

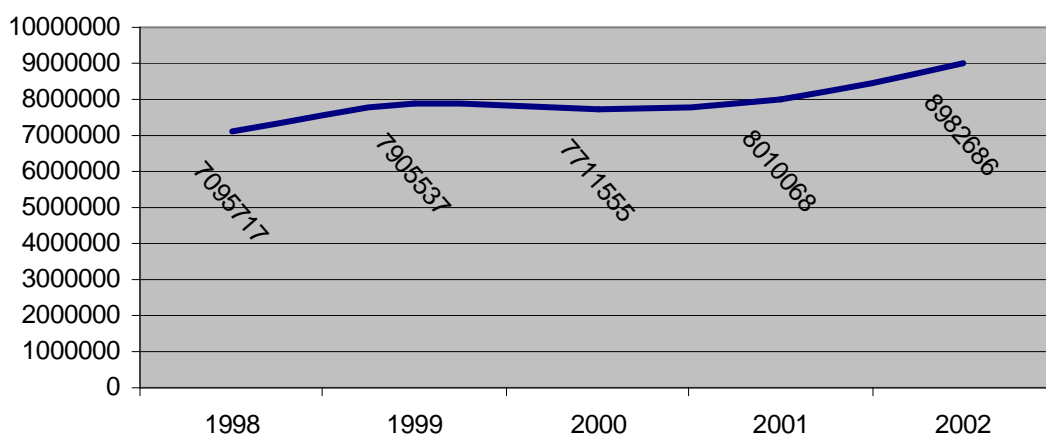
Analiza danych historycznych wskazuje, że projekcje na lata 2003 - 2012 nie mogą być w pełni oparte na trendach historycznych. Dotyczy to zarówno Gminy Bielsk Podlaski, jak również wszystkich polskich samorządów i wynika z procesu transformacji systemu samorządowego i dostosowywania gmin do nowych zadań w latach dziewięćdziesiątych XX wieku.

W niniejszym opracowaniu projekcje na lata 2003 - 2012 zostały oparte na najbardziej aktualnych wynikach finansowych, odpowiednio modyfikowanych o wskaźniki przewidywanej inflacji, wzrostu gospodarczego czy też inne, definiowane indywidualnie dla poszczególnych kategorii. Za wielkości bazowe obrano przede wszystkim dane z lat 2000-2002.

3.4. DOCHODY BUDŻETOWE

W całym analizowanym okresie 1998-2002 dochody budżetowe ogółem rosły w stosunkowo umiarkowanym tempie.

Dochody budżetowe w latach 1998-2002

Źródło danych: Urząd Gminy Bielsk Podlaski

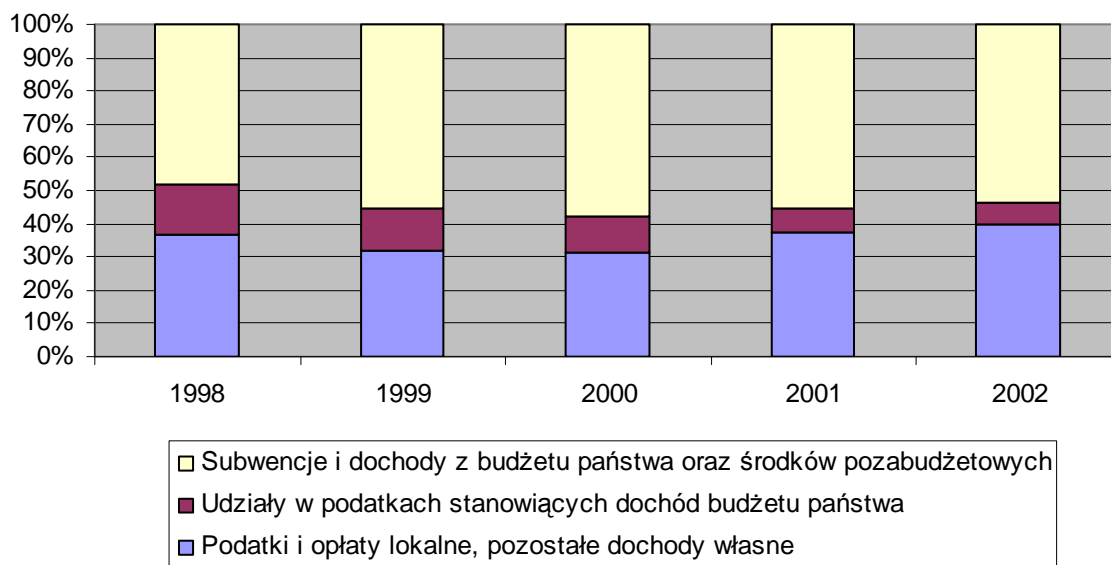
W strukturze źródeł dochodów począwszy już od połowy lat 90-ych wzrastała rola dotacji i subwencji, kosztem zmniejszającego się udziału dochodów własnych oraz z tytułu udziału w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa (podatki dochodowe od osób fizycznych i prawnych) –ta analiza nie współgra z wykresem struktury dochodów. Dynamikę dochodów w poszczególnych latach obrazuje poniższa tabela:

	1999/98	2000/99	2001/2000	2002/2001
	%	%	%	%
Dochody	1,11	0,98	1,04	1,12
w tym:				
Dotacje i subwencja	1,29	1,01	1,00	1,09

Źródło danych: Urząd Gminy Bielsk Podlaski

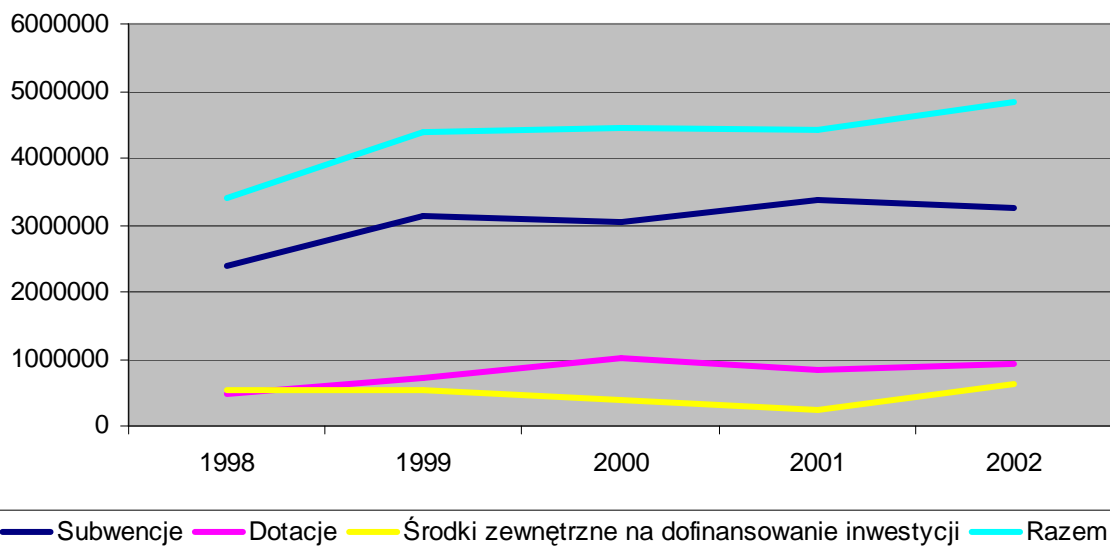
W zrealizowanych w roku 2002 dochodach dotacje i subwencje stanowią ponad 53,7%, podczas gdy dochody własne ukształtowały się na poziomie 39,6%. Kwotowe zmiany w strukturze dochodów gminy na przestrzeni lat 1998-2002 przedstawia poniższa tabela, natomiast zmiany relacji udziału poszczególnych dochodów obrazuje zamieszczony poniżej wykres.

	1998	1999	2000	2001	2002
Podatki i opłaty lokalne, pozostałe dochody własne	2599218	2540698	2417163	2987085	3561507
Udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa	1083742	976649	855062	591941	592838
Subwencje i dotacje z budżetu państwa	3412757	4388190	4439330	4431042	4828341
Dochody ogółem	7095717	7905537	7711555	8010068	8982686

Źródło danych: Urząd Gminy Bielsk Podlaski

Chociaż, w ostatnich latach struktura dochodów gminy wydaje się być raczej stabilna, to jednak wewnętrzne relacje pomiędzy subwencją a dotacjami ulegają dość istotnym zmianom w kierunku zwiększenia znaczenia subwencji, co obrazuje poniższy wykres:

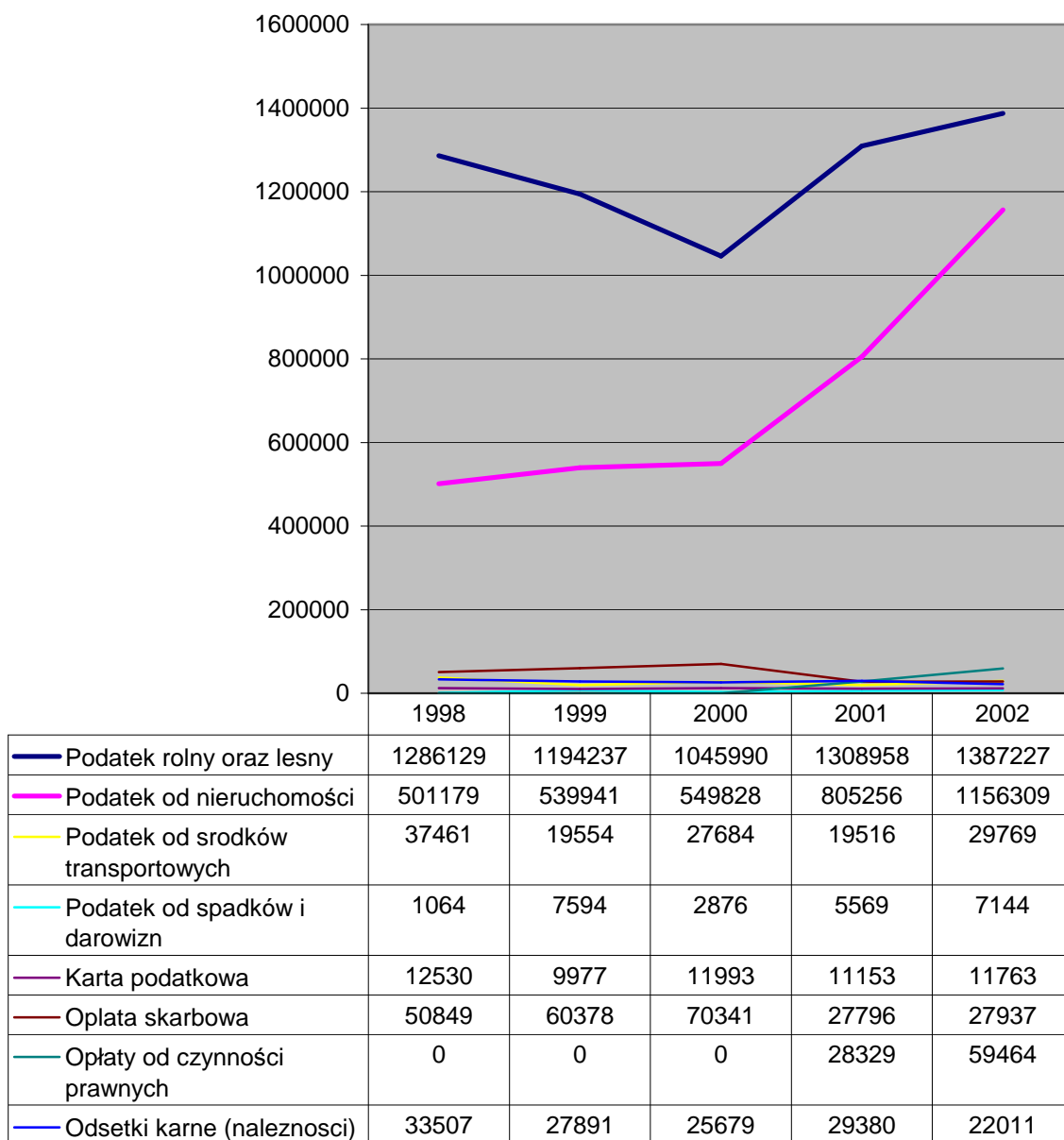

Źródło danych: Urząd Gminy Bielsk Podlaski

W ramach subwencji najważniejszą rolę odgrywa jej część oświatowa stanowiąca w 2002 roku ponad 68% całkowitej kwoty subwencji. Na stałym poziomie wzrostu utrzymuje się część wyrównawcza subwencji, rekompensująca gminom zmniejszenie dochodów z tytułu podatku od środków transportowych spowodowana zmianą sposobu jego poboru.

W zakresie dochodów własnych gminy z tytułu podatków i opłat lokalnych największe znaczenie mają podatek rolny z leśnym oraz - wykazujący także największą dynamikę wzrostu - podatek od nieruchomości.

Strukturę i zmiany dochodów z tytułu podatków i opłat lokalnych przedstawia poniższy wykres.

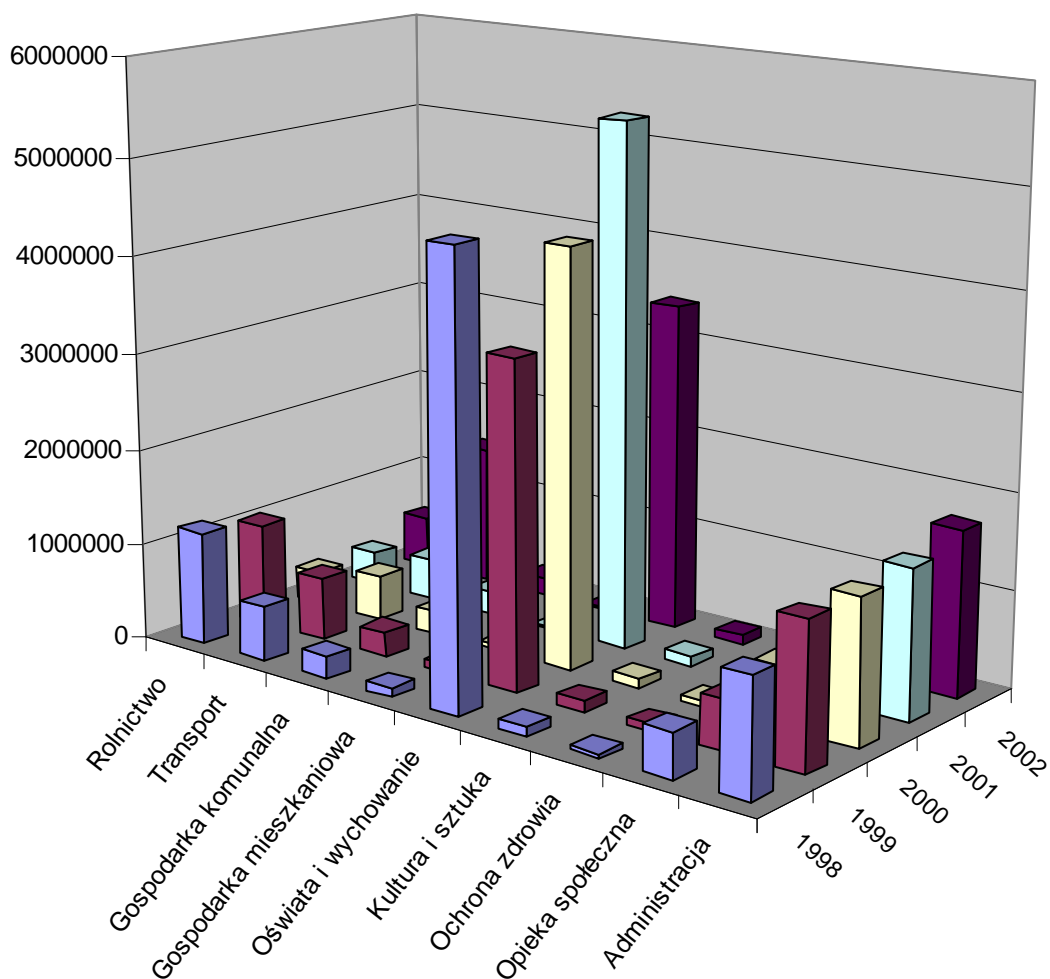
Źródło danych: Urząd Gminy Bielsk Podlaski

3.5. WYDATKI

Na przestrzeni lat 1998-2002 w strukturze wydatków gminy wyraźnie dominowały wydatki na oświatę i wychowanie, administrację, gospodarkę komunalną, rolnictwo, transport oraz opiekę społeczną i stanowiły one następujące części ogólnych wydatków gminy:

	1998	1999	2000	2001	2002
	%	%	%	%	%
Rolnictwo	13,44	13,24	4,21	3,65	6,12
Transport	6,46	8,25	5,81	4,67	17,02
Gospodarka komunalna	2,66	3,24	3,05	2,54	2,20

Oświata i wychowanie	52,87	42,62	54,19	59,05	39,86
Opieka społeczna	5,30	6,46	7,76	7,01	8,15
Administracja	13,78	18,87	18,63	16,81	20,04

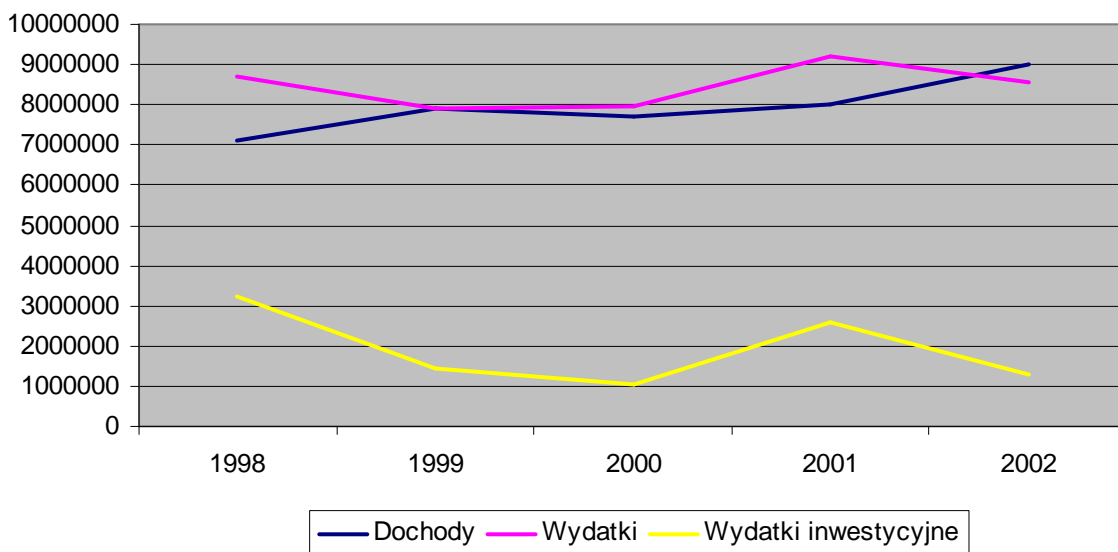
Źródło danych: Urząd Gminy Bielsk Podlaski

W badanym okresie następujący odsetek wydatków budżetowych przeznaczano na finansowanie inwestycji:

	1998	1999	2000	2001	2002
Wydatki inwestycyjne	3219483	1456468	1067095	2569981	1305985
Inwestycje do wydatków	36,98	18,47	13,40	27,99	15,27

Źródło danych: Urząd Gminy Bielsk Podlaski

Dynamikę wydatków inwestycyjnych przedstawia poniższy wykres:

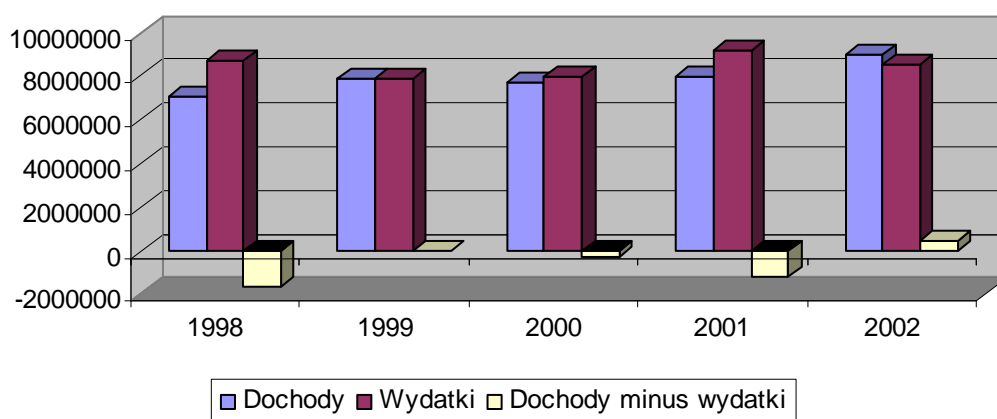

Źródło danych: Urząd Gminy Bielsk Podlaski

Osiągnięte wskaźniki inwestycyjne kształtują się na stosunkowo wysokim poziomie, jednakże przy tak wysokich wydatkach na oświatę, trudno byłoby je osiągnąć bez zwiększania deficytu budżetowego.

Relację dochodów do wydatków budżetowych przedstawia poniższy wykres:

Dochody do wydatków budżetowych

Źródło danych: Urząd Gminy Bielsk Podlaski

Relacje dochodów budżetowych gminy do wydatków w poszczególnych latach przedstawiają się następująco:

	1998	1999	2000	2001	2002
Dochody	7095717	7905537	7711555	8010068	8982686
Wydatki	8706982	7887172	7961398	9182435	8551118
Dochody minus wydatki	-1611265	18365	-249843	-1172367	431568

Źródło danych: Urząd Gminy Bielsk Podlaski

3.6. WSKAŹNIKI FINANSOWE

W oparciu o historyczne dane finansowe gminy zidentyfikowane zostały odpowiednie wskaźniki ekonomiczne dla finansów gminnych*. Są to:

Wolne środki jako procent dochodów

Wolne środki rozumiane są jako różnica pomiędzy dochodami gminy, obejmującymi wpływy z opłat, podatków oraz subwencje i dotacje na zadania zlecone, a wydatkami obejmującymi wydatki osobowe, rzeczowe i bieżące, wydatki na zadania zlecone bez spłaty odsetek i wydatków inwestycyjnych.

Sytuacja finansowa gminy zależy od wartości i udziału wolnych środków w dochodach gminy. Im tych środków jest więcej tym sytuacja finansowa gminy jest korzystniejsza. Wartość wolnych środków określa wycinek budżetu gminy, który może zostać zagospodarowany na inwestycje jak i na obsługę zadłużenia.

Inwestycje jako procent wolnych środków

Stosunek wydatków inwestycyjnych do wartości wolnych środków to drugi wskaźnik określający strukturę podziału wolnych środków. Wartość tego wskaźnika może przewyższać 100 %. Oznacza to, że środki własne gminy nie są wystarczające na realizację założonego planu i konieczne jest finansowanie zewnętrzne.

Roczne przepływy gotówki jako procent dochodów

Wskaźnik ten został opracowany dla potrzeb analizy finansowej i określa stosunek rocznych przepływów gotówki do dochodów ogółem. Roczne

przepływy gotówki rozumiane są jako wolne środki przeznaczone na inwestycje pomniejszone o wydatki inwestycyjne i powiększone o pozyskane kredyty.

Wartość rocznych przepływów gotówki jest zbliżona do obliczanych w budżetach gmin nadwyżek i deficytów, przy czym dodatkowo uwzględniane są tu spłaty rat kapitałowych.

Otrzymana na koniec roku wartość informuje o pozycji finansowej gminy. Jeśli jest dodatnia oznacza to faktyczną nadwyżkę gotówkową, która może zostać zagospodarowana w kolejnych latach. Wartość ujemna wskazuje na niedobór gotówki, który ostatecznie może być pokryty ze skumulowanych przez gminę środków.

Zalecane jest utrzymywanie omawianego wskaźnika przy wartościach dodatnich. Jego wartość nie powinna być wysoka, świadczyłoby to o nieefektywnym planowaniu budżetu. Sugerowana wartość powinna się wahać w granicach 1 -2 % .

Obsługa kredytów do dochodów

Wskaźnik ten oznacza stosunek wydatków na obsługę kredytów (odsetki i raty kapitałowe) powiększonych o sumę udzielonych poręczeń i gwarancji do dochodów ogółem pomniejszonych o wartość dotacji na zadania zlecone. Zgodnie z przepisami jest to podstawowy wskaźnik określający zdolność gminy do zaciągania zobowiązań. Jego określony maksymalny pułap wynosi 15 %.

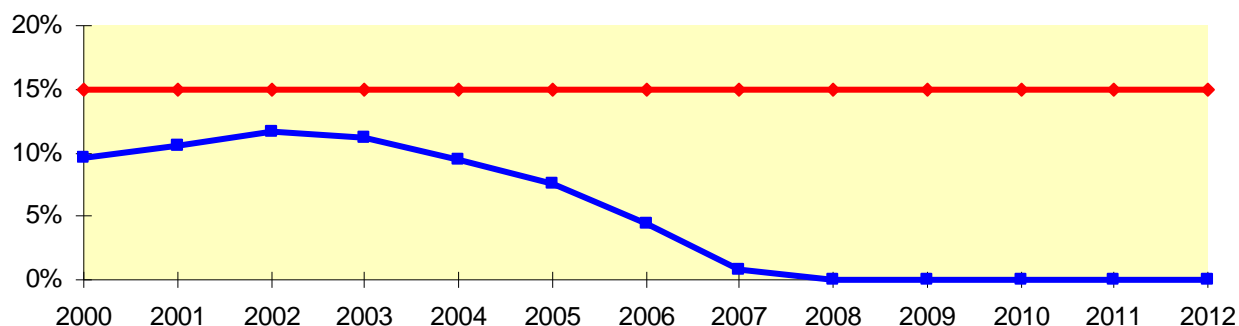
Posługiwanie się wyłącznie tym wskaźnikiem nie pozwala na pełne ukazanie zdolności kredytowej gmin. Dzieje się tak dlatego, że jako podstawa decyzji o zatwierdzeniu kredytu obliczany jest w momencie zaciągania kredytu bądź pożyczki bez sprawdzenia konsekwencji takiego zobowiązania na budżet gminy w kolejnych latach. Spowodowane to może być tym, że gminy jak dotąd zobligowane są do sporządzania budżetów rocznych a nie wieloletnich.

---

* Zestaw wskaźników i ich opis zostały zaczerpnięte z przygotowanego przez Program Partnerstwa dla Samorządu Terytorialnego (LGPP) oprogramowania komputerowego do analizy sytuacji finansowej i zdolności kredytowej gmin

Jako że wskaźnik ten jest powszechnie obowiązującym należy go brać pod uwagę ubiegając się o finansowanie zewnętrzne. Jego wielkość w kolejnych latach powinna być odpowiednio wyważona w stosunku do budżetu gminy a jej maksymalna wartość nie powinna przekraczać 10-12 % w zależności planowanego finansowania inwestycji w kolejnych latach. Konieczność utrzymania 3-5 % marginesu wynika z możliwości wystąpienia nagłych inwestycji, na które przy braku środków własnych trzeba będzie zaciągnąć kredyt.

Wskaźnik zadłużenia

Obsługa kredytu jako procent wolnych środków

Wskaźnik ten informuje, jaki procent wolnych środków przypada na spłatę rat kapitałowych wraz z odsetkami w danym roku. W celu zachowania odpowiednich proporcji w dystrybucji wolnych środków wskaźnik ten powinien utrzymywać się na takim poziomie by nie zakłócać planu inwestycyjnego gminy.

Jego kontrola jest ważna nie tylko w roku zaciągnięcia kredytu ale przede wszystkim w okresach jego spłaty. Sugeruje się by wartość tego wskaźnika nie przekraczała 25 % .

Skumulowany stan gotówki jako procent dochodów

Wskaźnik ten wskazuje na pozycję płynności finansowej gminy. Obliczany jest jako stosunek skumulowanego stanu gotówki do dochodów gminy ogółem. Za skumulowany stan gotówki rozumie się wartość przepływów pieniężnych z

danego roku powiększoną o wartość skumulowanych przepływów z lat poprzednich.

Stan gotówki na koniec roku oznacza wartość środków, jakimi gmina teoretycznie dysponuje i które mogą być zagospodarowane w przyszłości.

Analizując tę wartość należy pamiętać, że za podstawę do jej obliczenia przyjęto dane z wykonania budżetu, co nie oznacza, że wszystkie kwoty z danego roku wpłynęły w danym roku kalendarzowym.

Wartość skumulowanych środków powinna być na tyle duża, aby można ją było wykorzystać do pokrywania bieżących należności, szczególnie na początku roku kalendarzowego. Stosunek do dochodów ogółem powinien wynosić 3 – 5%. Wartości większe kłócą się z celem polityki budżetowej. Jeśli skumulowany stan gotówki przyjmuje wartość ujemną oznacza to brak płynności finansowej gminy. W takim przypadku o ile wartość wolnych środków jest dodatnia oznacza to, że na dany rok przewidziane zostały zbyt wysokie nakłady inwestycyjne lub obsługa kredytów w danym roku przewyższa możliwości finansowe gminy.

WSKAŹNIK	2000	2001	2002
Obsługa kredytów do dochodów	9,61%	10,54%	11,72%
Wskaźnik długu do dochodów	22,07%	32,95%	25,44%
Roczne przepływy gotówki jako % dochodów	-3,24%	-14,88%	4,80%
Skumulowany stan gotówki jako % dochodów	-3,24%	-18,00%	-11,25%
Wolne środki jako % dochodów	12,11%	19,99%	21,55%
Wolne środki jako % dochodów własnych	28,87%	44,89%	47,04%
Inwestycje jako % dochodów	13,84%	32,08%	14,54%
Inwestycje jako % wydatków ogółem	33,00%	72,05%	31,73%
Obsługa zadłużenia jako % inwestycji	114,29%	160,50%	67,45%
Obsługa zadłużenia jako % wolnych środków	13,40%	27,93%	15,27%

Źródło danych: Urząd Gminy Bielsk Podlaski

3.7. PROGNOZA DOCHODÓW BUDŻETOWYCH NA LATA PRZYSZŁE.

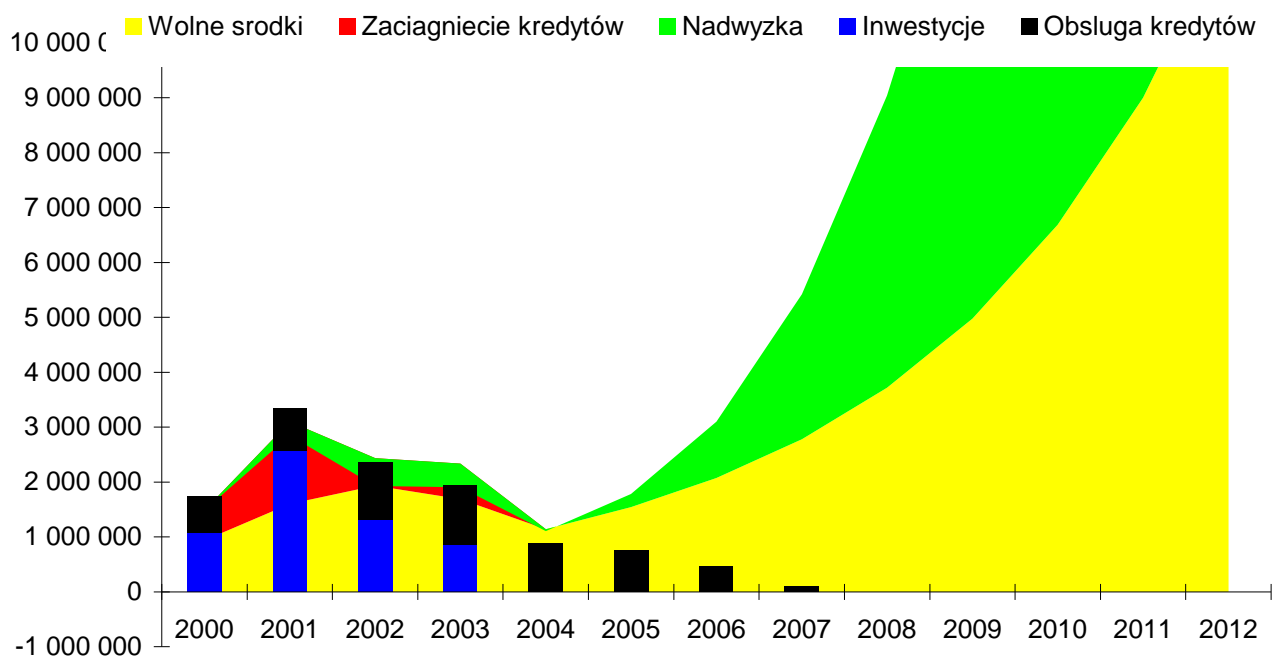
Opracowując założenia do projekcji budżetu gminy na lata przyszłe oparto się na analizach trendów kształtowania się dochodów w latach ubiegłych, z pełną świadomością faktu, że jest to niewystarczające dla właściwej prognozy.

Dlatego też wskaźniki wzrostu przyporządkowywano poszczególnym źródłom dochodów po indywidualnej analizie ich zachowywania się w latach ubiegłych, przy konsultacji z referatem finansowym. Do opracowania prognozy wykorzystano istniejące w Urzędzie Gminy dokumenty planistyczne związane z planowanymi inwestycjami i przyszłymi dochodami gminy. Horyzont czasowy wyznaczony zakresem posiadanych informacji pozwolił na wykonanie analizy możliwości inwestycyjnych i wiarygodności kredytowej gminy do roku 2012, którą obrazuje poniższy wykres.

Obok stałych wskaźników wzrostu identyfikowanych indywidualnie dla poszczególnych źródeł dochodów budżetowych, arkusze kalkulacyjne uzupełniono o wskaźnik inflacji określony na stałym poziomie 7% dla kolejnych lat po roku 2000 oraz stały („ostrożny”) wskaźnik wzrostu Produktu Krajowego Brutto = 4%.

Poniższa projekcja budżetu gminy do roku 2012 została sprowadzona do prognozy dochodów budżetowych, dlatego iż dla projektowania wydatków niezbędne są dane o planach rozwoju i inwestycji gminnych, a niniejsza analiza finansowa ma właśnie przygotować informacje o uwarunkowaniach finansowych przyszłych inwestycji. Dlatego też w arkuszu kalkulacyjnym w pozycjach dotyczących przyszłych inwestycji pojawiają się wartości zerowe. Ważną informacją finansową są prognozowane na podstawie dotychczasowych wydatków inwestycyjnych wielkości wolnych środków na inwestycje, stanowiące punkt wyjścia do planowania inwestycji. Dokładna projekcja wydatków będzie możliwa po określeniu celów strategicznych i programów inwestycyjnych gminy.

Analiza możliwości inwestycyjnych i wiarygodności kredytowej

Projekcję dochodów i wydatków budżetowych Gminy do roku 2012 przedstawia poniższa tabela:

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Dochody bez nadwyżek	9 292 896	9 852 996	10 548 605	11 426 132	12 543 890	13 994 596	15 900 449	18 431 669	21 826 357
Subwencje	4 676 008	4 878 670	5 109 538	5 374 187	5 676 873	6 027 941	6 437 238	6 916 696	7 480 786
Subwencje ogółem	3 699 656	3 898 800	4 126 137	4 387 243	4 686 867	5 034 864	5 441 079	5 917 446	6 478 435
Dotacje ogółem	937 137	940 514	943 903	947 304	950 243	953 191	956 149	959 116	962 092
Środki ze źródeł pozabudżetowych	39 215	39 356	39 498	39 640	39 763	39 886	40 010	40 134	40 259
Dochody własne gminy	4 616 888	4 974 326	5 439 067	6 051 945	6 867 017	7 966 655	9 463 211	11 514 973	14 345 571
1. Podatki i opłaty lokalne	2 938 423	3 109 252	3 335 815	3 640 429	4 052 426	4 617 297	5 396 582	6 476 695	7 978 980
2. Udział w podatkach budżetowych państwa	722 633	797 916	881 184	973 425	1 075 353	1 189 092	1 317 143	1 463 551	1 635 362
3. Dochody z majątku gminy	158 850	163 546	168 645	174 187	180 122	186 579	193 607	201 259	209 593
4. Odsetki od środków na rachunkach bankowych	6 309	6 332	6 355	6 378	6 398	6 418	6 438	6 458	6 478
5. Pozostałe dochody	790 673	897 280	1 047 068	1 257 526	1 552 718	1 967 269	2 549 441	3 367 010	4 515 158
WYDATKI:	8 149 498	8 307 804	8 473 848	8 648 282	8 827 415	9 016 273	9 215 745	9 426 817	9 650 598
Wolne środki	1 143 398	1 545 192	2 074 757	2 777 850	3 716 475	4 978 323	6 684 704	9 004 852	12 175 759
Obsługa kredytu	872 110	751 330	458 850	93 305	0	0	0	0	0
Spłata rat kapitałowych	782 100	699 520	443 890	90 000	0	0	0	0	0
Spłata odsetek	90 010	51 810	14 960	3 305	0	0	0	0	0
Roczne przepływy gotówki netto	271 288	793 862	1 615 907	2 684 545	3 716 475	4 978 323	6 684 704	9 004 852	12 175 759
Skumulowany stan gotówki na koniec okresu	234 513	1 028 375	2 644 282	5 328 827	9 045 302	14 023 625	20 708 329	29 713 181	41 888 940
Nadwyżka/deficyt budżetowy	1 053 388	1 493 382	2 059 797	2 774 545	3 716 475	4 978 323	6 684 704	9 004 852	12 175 759
Skumulowana nadwyżka/deficyt	705 063	2 198 445	4 258 242	7 032 787	10 749 262	15 727 585	22 412 289	31 417 141	43 592 900

Dla objętego prognozą okresu przygotowano również zestaw wskaźników, które kształtują się następująco:

	2003	2004	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Obsługa kredytów do dochodów	11,22%	9,38%	7,63%	4,35%	0,82%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	11,22%
Wskaźnik długu do dochodów	20,80%	13,27%	5,42%	0,85%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	20,80%
Roczne przepływy gotówki jako % dochodów	4,05%	2,92%	8,06%	15,32%	23,49%	29,63%	35,57%	42,04%	48,86%	55,78%	4,05%
Skumulowany stan gotówki jako % dochodów	-0,38%	2,52%	10,44%	25,07%	46,64%	72,11%	100,21%	130,24%	161,21%	191,92%	-0,38%
Wolne środki jako % dochodów	17,45%	12,30%	15,68%	19,67%	24,31%	29,63%	35,57%	42,04%	48,86%	55,78%	17,45%
Wolne środki jako % dochodów własnych	38,98%	24,77%	31,06%	38,15%	45,90%	54,12%	62,49%	70,64%	78,20%	84,87%	38,98%
Obsługa zadłużenia jako % wolnych środków	64,27%	76,27%	48,62%	22,12%	3,36%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	64,27%

Źródło danych: Urząd Gminy Bielsk Podlaski

4. WYCIĄG ZE STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

W aspekcie reformy administracyjnej państwa wprowadzającej instytucję samorządu wojewódzkiego będącego partnerem dla władz centralnych w zakresie kreowania i wdrażania polityki rozwoju regionalnego, należy w trakcie identyfikowania kierunków rozwoju gminy uwzględnić strategiczne priorytety województwa podlaskiego. Zharmonizowanie planów rozwoju gminy i województwa pozwoli na efektywne ubieganie się w przyszłości o wsparcie lokalnych inwestycji z budżetu województwa, rządu centralnego czy też zagranicznych funduszy pomocowych alokowanych na szczeblu regionu.

Ze względu na powyższe włączono do niniejszego rozdziału wyciąg z Części IV („Misja i cele rozwoju województwa”) i Części V („Priorytety rozwoju województwa”) przyjętej Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego.

MISJA I CELE ROZWOJU WOJEWÓDZTWA

Misja stanowi zapis intencji tego, co władze samorządowe województwa podlaskiego pragną uzyskać w wyniku realizacji opracowanej Strategii. Zjawiska zachodzące w sferze społeczno-gospodarczej charakteryzują się dużą dynamiką, stąd też przy zachowaniu uniwersalności zapisów dotyczących misji, mogą zmieniać się narzędzia prowadzące do jej urzeczywistnienia.

Misja województwa

Województwo podlaskie obszarem przedsiębiorczości gospodarczej, unowocześniania rolnictwa oraz rozwoju: turystyki i wypoczynku, infrastruktury społecznej, wielokierunkowej edukacji, współpracy zagranicznej i międzyregionalnej oraz nowoczesnej infrastruktury technicznej - z aktywnym wykorzystaniem położenia przygranicznego, walorów środowiska kulturowego i przyrodniczego w dążeniu do osiągnięcia średnich wskaźników rozwoju i poziomu życia w Polsce.

W Strategii sformułowano pięć celów strategicznych. Cele te są sobie równe pod względem wagi i znaczenia w opracowanej Strategii.

Cel strategiczny A

Województwo podlaskie obszarem rozwoju nowoczesnej infrastruktury technicznej, otwartym i dostępnym dla otoczenia.

Cel strategiczny B

Województwo podlaskie obszarem rozwoju gospodarczego, unowocześniania rolnictwa w dostosowaniu do specyfiki przestrzeni produkcyjnej, tworzącym sprzyjające warunki dla rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości.

Cel strategiczny C

Województwo podlaskie obszarem rozwoju regionalnej infrastruktury społecznej stosownie do potrzeb i aspiracji mieszkańców z poszanowaniem odrębności narodowych, kulturowych i religijnych oraz wzmacnianie funkcji ośrodków miejskich o znaczeniu krajowym i regionalnym.

Cel strategiczny D

Województwo podlaskie obszarem racjonalnego wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego oraz wspierania rozwoju turystyki, kultury fizycznej i sportu

Cel strategiczny E

Województwo podlaskie obszarem wykorzystującym położenie przygraniczne, wielokulturową tradycję oraz unikatowe walory przyrodnicze do rozwoju współpracy międzynarodowej w tym przy- i transgranicznej.

PRIORYTETY ROZWOJU WOJEWÓDZTWA

1. PRIORYTET 1

Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej województwa

Realizacja tego priorytetu odbywać się będzie poprzez budowę i modernizację infrastruktury transportowej, telekomunikacyjnej i infrastruktury technicznej.

Szczegółowe kierunki działań zmierzające do realizacji PRIORYTETU 1:

1.1. Rozwój systemu transportowego województwa

1.1.1. Budowa i modernizacja dróg krajowych i wojewódzkich zgodnie ze stosownymi programami, zapewniająca prawidłowe funkcjonowanie międzynarodowego, krajowego i regionalnego ruchu kołowego, a w szczególności:

- a) drogi krajowej Nr S8 Warszawa – Białystok – Suwałki – Budzisko (Litwa)
w I europejskim korytarzu transportowym „Via Baltica” do parametrów dróg ekspresowych, docelowo z obwodnicami: Zambrowa, Wysokiego, Skindzierza, Nowej Chodorówki, Poświętnego, Krzywej, Suchowoli, Sztabin, Augustowa i Suwałk (dawne odcinki S18 i S19),
- b) drogi krajowej Nr S19 (dawne S18) Białystok – Kuźnica do parametrów drogi ekspresowej, docelowo z obwodnicami Wasilkowa i Sokółki,
- c) drogi krajowej Nr 61 Ostrołęka - Łomża – Augustów i drogi wojewódzkiej Ostrów Mazowiecka – Łomża, docelowo jako drogi krajowej i parametrów drogi ekspresowej z budową obwodnic: Łomży, Stawisk, Szczuczyna, Grajewa i Rajgrodu,

- d) drogi krajowej Nr 65 Białystok – Bobrowniki (kontynuacja) z budową jej nowego połączenia z ciągiem ul. Gen. Wł. Andersa w Białymstoku,
  - e) odcinka drogi krajowej Nr S19 Białystok – Bielsk Podlaski – Siemiatycze, docelowo do parametrów drogi ekspresowej z obwodnicami: południowo – zachodnią m. Białegostoku, m. Bielska Podlaskiego, Siemiatycz, Bociek i Dziadkovic,
  - f) drogi krajowej Nr 66 Bielsk Podlaski – Połowce.
  - g) dróg wojewódzkich, stosownie do największych istniejących i prognozowanych natężeń ruchu i znaczenia w obsłudze obszarów rozwoju społeczno – gospodarczego.
- 1.1.2. Rozbudowa i modernizacja istniejących oraz budowa nowych miejsc obsługi podróżnych (MOP), stosownie do potrzeb ruchu turystycznego i towarowego przy drogach krajowych i wojewódzkich.
- 1.1.3. Modernizacja linii i urządzeń kolejowych w dostosowaniu do międzynarodowych i krajowych potrzeb przewozowych oraz wymogów ekonomiki, a w szczególności:
- a) linii magistralnej Warszawa – Białystok – Kuźnica pod kątem dostosowania jej do prędkości pociągów 160 km/h,
  - b) linii Sokółka – Suwałki – Trakiszki (Litwa) pod kątem dostosowania jej do prędkości pociągów 160 km/h,
  - c) linii kolejowej Białystok – Bielsk Podlaski – Czeremcha,
  - d) linii kolejowej Białystok – Mońki – Grajewo,
  - e) dworca PKP w Białymstoku i granicznego przejścia kolejowego w Kuźnicy,
  - f) utworzenie terminali transportu kombinowanego w tym w szczególności w Białymstoku.
- 1.1.4. Tworzenie warunków do poprawy obsługi ludności województwa podlaskiego w zakresie komunikacji zbiorowej, w tym:
- a) osiągnięcie w komunikacji autobusowej dostępności przystanków: 500 m w komunikacji miejskiej i do 2 km w komunikacji pozamiejskiej,
  - b) komunalizacja mienia Państwowej Komunikacji Samochodowej na rzecz samorządu województwa,

- c) dostosowanie urządzeń i środków transportowych do potrzeb ludzi niepełnosprawnych.
- 1.1.5. Tworzenie warunków terenowych, infrastrukturalnych i finansowych do realizacji: lotniska regionalnego w rejonie Białegostoku rozbudowy lotniska lokalnego k/Raczek w powiecie suwalskim ziemskim oraz modernizacji i budowy lotnisk sportowo – sanitarnych w Suwałkach i Łomży, jak również poprawa stanu lotniska sportowo – sanitarnego w Krywlanach.
- 1.1.6. Wspieranie sukcesywnej modernizacji i rozbudowy miejskich układów komunikacyjnych stosownie do potrzeb: transportowych, rozwoju inwestycji, aktywizacji gospodarczej i minimalizacji kolizji z innymi rodzajami ruchu, z priorytetem ulic o charakterze tranzytowym, w ciągach dróg krajowych i wojewódzkich.
- 1.1.7. Opracowanie koncepcji rozwoju białostockiego węzła komunikacyjnego, umożliwiającej w szczególności rezerwowanie korytarzy dla perspektywicznych i kierunkowych elementów drogowych i kolejowych oraz etapowanie ich realizacji.

1.2. Rozwój systemów energetycznych

- 1.2.1. Dostarczenie energii w normatywnym standardzie jakościowym stosownie do potrzeb województwa w sposób ciągły poprzez:
- a) zapewnienie dwustronnego zasilania na wysokim napięciu 400 kV głównego punktu zasilania 400/110 kV GPZ NAREW z sieci krajowej,
  - b) budowa nowych linii wysokiego napięcia WN 110 kV i stacji transformatorowo – rozdzielczych oraz modernizację istniejących,
  - c) zwiększenie możliwości wymiany międzynarodowej nadwyżek energii elektrycznej i bezpieczeństwa systemu krajowego nową dwutorową linią wysokiego napięcia - WN 400 kV EŁK – ALYTUS (Litwa) oraz linią WN 400kV - główny punkt zasilania 400/110 kV GPZ NAREW – Białoruś,
  - d) wspieranie budowy niekonwencjonalnych proekologicznych źródeł energii elektrycznej dla ochrony środowiska przyrodniczego, takich

jak elektrownie wodne na kanałach, rzekach, czy też „fermy wiatrowe” w obszarach posiadających odpowiednie do tego warunki.

1.2.2. Rozwój systemu gazowniczego województwa poprzez:

- a) wykorzystanie już istniejących i projektowanych gazociągów tranzytowych wysokiego ciśnienia dla potrzeb zaopatrzenia w gaz obszarów województwa podlaskiego,
- b) wspieranie rozwoju gazociągów magistralnych i stacji redukcyjno-pomiarowych pierwszego stopnia, z priorytetem obszarów chronionych i aktywnych gospodarczo.

1.2.3. Rozwój systemów ciepłowniczych, zwłaszcza miast, stosownych do potrzeb rozwoju zagospodarowania i standardów ochrony środowiska, wymagać będzie:

- a) budowy nowych źródeł ciepła i modernizacji istniejących urządzeń technicznych, które ograniczą emisję zanieczyszczeń,
- b) rozbudowy sieci przesyłowych i urządzeń ciepłowniczych w oparciu o najnowsze technologie i rozwiązania techniczne.

1.3. Rozwój systemu telekomunikacyjnego ukierunkowany będzie na:

1.3.1. Wyrównanie stanu technicznego urządzeń w poszczególnych obszarach województwa.

1.3.2. Rozbudowę sieci wewnątrzwojewódzkich stosowną do potrzeb.

1.3.3. Uruchomienie oddzielnych „pierścieni” linii światłowodowych dla potrzeb MŚP w miastach powiatowych.

1.3.4. Rozwój łączności w systemach telefonii komórkowej.

1.4. Rozwój systemów zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz usuwania i utylizacji odpadów stałych

1.4.1. Rozwój systemu zaopatrzenia w wodę ukierunkowanego na objęcie scentralizowanymi systemami wszystkich mieszkańców jednostek osadniczych o zwartej przestrzennie zabudowie, wymagać będzie:

- a) współpracy samorządów w zakresie modernizacji istniejących i budowy nowych ujęć wody i stacji uzdatniania,
  - b) wspomaganie rozbudowy sieci wodociągowej w miastach i wsiach.
- 1.4.2. Rozwój systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków, ukierunkowany w szczególności na zapewnienie współczesnych standardów cywilizacyjnych zamieszkiwania oraz eliminację zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych, wymagać będzie wspierania:
- a) budowy oczyszczalni ścieków w miastach, wiejskich ośrodkach gminnych i wsiach nieposiadających takich urządzeń,
  - b) modernizacji istniejących oczyszczalni pod kątem zwiększenia ich sprawności, zwłaszcza w redukcji związków biogenych,
  - c) budowy sieci kanalizacji sanitarnej zwłaszcza w miejscowościach położonych na obszarach ochrony prawnej i obszarach rozwoju gospodarczego.
- 1.4.3. Rozwój systemów usuwania i utylizacji odpadów stałych ukierunkowany na ochronę środowiska i gospodarcze wykorzystanie części odpadów wymagać będzie wspomagania:
- a) modernizacji istniejących i budowy nowych wysypisk dla potrzeb miast i gmin, w szczególności na obszarach chronionych i rekreacyjnych,
  - b) powszechnej selektywnej zbiórki odpadów,
  - c) rozwiązania problemu unieszkodliwiania odpadów medycznych, utylizacji odpadów pochodzenia zwierzęcego i likwidacji zagrożeń z istniejących składów odpadów niebezpiecznych.

2. PRIORYTET 2

Wzmocnienie bazy ekonomicznej województwa

Realizacja tego priorytetu odbywać się będzie poprzez wspieranie restrukturyzacji rolnictwa i przetwórstwa, rozwoju sektora turystycznego oraz tworzenie warunków dla przedsiębiorczości i innowacji.

Szczegółowe kierunki działań zmierzające do realizacji PRIORYTETU 2:

2.1. Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich

2.1.1. Tworzenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych do poprawy jakości i struktury rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez:

- a) scalanie i wymianę gruntów,
- b) wspieranie pozyskiwania gruntów rolnych skarbu państwa przez sektor prywatny,
- c) modernizację infrastruktury technicznej,
- d) modernizację dróg rolniczych,
- e) racjonalną regulację stosunków wodnych,
- f) rekultywację,
- g) rozwój szkolnictwa i opieki zdrowotnej na wsi,
- h) ochronę przed degradacją sanitarną.

2.1.2. Wspieranie specjalizacji i intensyfikacji produkcji rolniczej, dostosowanej do potrzeb rynku żywnościowego, przetwórstwa rolno-spożywczego i eksportu. Dotyczyć to będzie w szczególności tworzenia grup producenckich oraz modernizacji i rozwoju bazy przetwórstwa w sąsiedztwie rynków surowcowych (przede wszystkim przetwórstwo ziemniaków, warzyw i owoców, mleczarstwo i branża mięsna) z priorytetem obszarów o ukształtowanym trwale zapleczu surowcowym oraz wysokim poziomie technologicznym i organizacyjnym przetwórstwa.

2.1.3. Stymulowanie rozwoju otoczenia rolnictwa i wzrostu zatrudnienia pozarolniczego na wsi w zakresie:

- a) organizacji zbytu i zaopatrzenia produkcji rolniczej (np. giełdy rolno-towarowe),
- b) obsługi finansowej, weterynaryjnej oraz oświaty i doradztwa rolniczego,
- c) usług oraz obsługi turystyki, w tym: agroturystyki i budownictwa letniskowego.

2.1.4. Wspomaganie przedsięwzięć zmierzających do poprawy warunków cywilizacyjnych życia i pracy ludności rolniczej.

2.2. Rozwój turystyki i lecznictwa uzdrowiskowego

- 2.2.1 Koncentracja działań wspierających, w tym z udziałem środków pomocowych zewnętrznych, na kompleksowym zagospodarowaniu turystycznym jednostek osadniczych, obszarów i obiektów o najwyższych w województwie walorach przyrodniczych i kulturowych (np. Białowieża, Kanał Augustowski, Tykocin, Wigry, Drohiczyn, Rajgród, Ciechanowiec, Supraśl).
- 2.2.2 Tworzenie warunków lokalizacyjnych oraz preferencji finansowych, organizacyjnych i prawnych sprzyjających pozyskiwaniu inwestorów do modernizacji i realizacji bazy turystycznej w najatrakcyjniejszych do tego celu obszarach.
- 2.2.3 Wspieranie rozwoju agroturystyki.
- 2.2.4 Zorganizowanie regionalnego systemu informacji i promocji turystycznej oraz jego włączenie w system krajowy i międzynarodowy.
- 2.2.5 Wspomaganie wzrostu atrakcyjności i rozwoju bazy materialnej uzdrowisk w Augustowie i Supraślu.
- 2.2.6 Tworzenie warunków do uzyskania wysokiej marki produktów turystycznych.
- 2.2.7 Utworzenie nowego systemu zarządzania i promocji turystyki na bazie Regionalnej Organizacji Turystycznej i Lokalnych Organizacji Turystycznych.
- 2.2.8 Opracowanie długofalowego programu rozwoju różnych form turystyki i lecznictwa uzdrowiskowego w województwie podlaskim, w tym także przygotowania kadr do ich obsługi.

2.3. Rozwój produkcji i usług

- 2.3.1. Restrukturyzacja majątku produkcyjno-usługowego skarbu państwa i komunalnego, w szczególności zagrożonego degradacją i nieefektywnie użytkowanego, z uwzględnieniem interesów społeczno-gospodarczych województwa.
- 2.3.2. Tworzenie korzystnych i konkurencyjnych warunków infrastrukturalnych, finansowych i organizacyjnych sprzyjających w szczególności:

- a) pozyskiwaniu krajowych i zagranicznych inwestorów przedsięwzięć produkcyjno-usługowych o wysokim poziomie technologii i organizacji produkcji, zwłaszcza wymagających dobrej jakości sanitarnej środowiska, zaplecza naukowo-badawczego i kadr wykwalifikowanych,
  - b) powstawaniu ośrodków generowania innowacji technicznych, technologicznych i organizacyjnych – „parków przemysłowych” i „nisz innowacyjnych” na wyodrębnionych, przygotowanych infrastrukturalnie obszarach, zwłaszcza w aglomeracji białostockiej, jak też w Suwałkach i Łomży,
  - c) rozwojowi otoczenia gospodarki i biznesu w zakresie obsługi finansowej, prawnej, projektowej, logistycznej, marketingowej itp.
- 2.3.3. Wspieranie rozwoju wymiany handlowej i kooperacji produkcyjnej z zagranicą – zwłaszcza z Litwą, Białorusią i Rosją i krajami Unii Europejskiej.
- 2.3.4. Tworzenie warunków do modernizacji i budowy zakładów przetwórczych, powiązanych z lokalną bazą surowcową, ze wsparciem środkami zewnętrznymi. Dotyczyć to będzie w szczególności przemysłów o utrwalonych tradycjach produkcyjnych i eksportowych oraz stabilnej bazy surowcowej, takich jak: mleczarski, mięsny, cukrowniczy, piwowarski, owocowo-warzywny, tytoniowy, spirytusowy, młynarski, cukierniczy, drzewny, meblarski, materiałów budowlanych, przemysł lekki itp.
- 2.3.5. Wspomaganie małych i średnich przedsiębiorstw poprzez: tworzenie funduszy poręczeń, dotacji, capital-venture, inkubatorów przedsiębiorczości itp.
- 2.3.6. Wspieranie procesów integracyjnych podmiotów gospodarczych dla sprostania konkurencji krajowej i zagranicznej.
- 2.3.7. Inspirowanie działań na rzecz podnoszenia jakości produkcji oraz rozwoju marketingu krajowego i zagranicznego, w tym centrów targowo-wystawienniczych.
- 2.3.8. Rozwój zaplecza naukowo-badawczego i zacieśnienie współpracy między uczelniami i jednostkami naukowo-badawczymi a podmiotami gospodarczymi dla kreowania postępu technologicznego i

organizacyjnego, poprzez tworzenie parków technologicznych i przemysłowych.

- 2.3.9. Stworzenie systemu monitoringu gospodarczego, w zakresie ofert i potrzeb administracji samorządowej oraz podmiotów

2.4. Rozwój technologii informacyjnych

- 2.4.1. Do poprawy skuteczności i sprawności funkcjonowania społeczeństwa i gospodarki przyczyni się wykorzystanie technologii informacyjnych. Na technologie informacyjne składają się technologie zbierania, przesyłania, gromadzenia, przechowywania i udostępniania informacji przy pomocy nowoczesnych środków technicznych. Konieczne w tej mierze działania to: rozbudowa nowoczesnej infrastruktury informacyjnej o znaczeniu ponadinstytucjonalnym, tworzenie i wspieranie działalności centrów informacji, szkolenie i transfer technologii w zakresie technologii informacyjnych, zwłaszcza dla wspierania szerokiego wykorzystania tych technologii w małych i średnich przedsiębiorstwach, szczególnie na obszarach wiejskich.
- 2.4.2. Wsparcie innowacyjnych projektów MŚP, mających na celu wykorzystanie środków technologii informacyjnych.
- 2.4.3. Tworzenie społeczeństwa informacyjnego poprzez szerokie wykorzystywanie technik informacyjnych w procesie kształcenia i edukacji, zarządzaniu przedsiębiorstwami, usługach, w tym rozwoju usług elektronicznych i handlu elektronicznego, itp.
- 2.4.4. Upowszechnianie wiedzy o korzyściach wynikających z innowacyjnego zastosowania środków technologii informacyjnych w produktach, procesach i usługach, poprzez organizowanie wystaw, targów, sympozjów i konferencji, promowanie wojewódzkiej myśli naukowo-technicznej.

3. PRIORYTET 3

Rozwój instytucji i urządzeń infrastruktury społecznej o zasięgu i znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym w dziedzinie zdrowia, opieki społecznej i kultury oraz podwyższenia w ten sposób rangi i pozycji ośrodków regionalnych województwa i jego integracji wewnętrznej.

Priorytet ten dotyczy w bezpośredni sposób warunków życia i rozwoju mieszkańców regionu. Określa ona m. in. ważne zagadnienia bytowe, ochrony zdrowia i opieki społecznej.

Szczegółowe kierunki działań zmierzające do realizacji PRIORYTETU 3:

3.1. Poprawa warunków zamieszkiwania ludności

- 3.1.1. Poprawa stanu technicznego i standardu cywilizacyjnego zabudowy, w tym rewaloryzacja zabudowy zabytkowej zdegradowanej i zdekapitalizowanej.
- 3.1.2. Tworzenie warunków terenowych i infrastrukturalnych do zaspokojenia perspektywicznych potrzeb mieszkaniowych na poziomie 400 mieszkań na 1000 mieszkańców, – co wymagać będzie znacznego zwiększenia ilości oddawanych do użytku mieszkań.
- 3.1.3. Rozwój budownictwa komunalnego i socjalnego we wszystkich formułach budownictwa – w tym lokatorskiego, czynszowego
- 3.1.4. Tworzenie udogodnień i likwidacja barier urbanistycznych dla osób niepełnosprawnych.
- 3.1.5. Zapewnienie mieszkańcom dobrego dostępu do infrastruktury społecznej, wysokiego standardu usług oraz warunków do rozwoju lokalnych więzi społecznych.

3.2. Rozwój rodziny i wychowania młodego pokolenia

- 3.2.1. Tworzenie warunków do wzmocnienia pozycji rodziny, szczególnie w jej funkcjach wychowawczych, zapobiegających wszelkim patologiom społecznym.
- 3.2.2. Dążenie do ochrony rodziny i każdego życia od jego poczęcia do naturalnej śmierci.
- 3.2.3. Wspieranie działań w zakresie polityki prorodzinnej z wykorzystaniem doświadczeń i tradycji rodzinnych.
- 3.2.4. Wspieranie działań na rzecz pomocy adopcji dzieci, tworzenia rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka
- 3.2.5. Wspieranie społecznych przedsięwzięć na rzecz wychowania moralno-obyczajowego i patriotycznego młodego pokolenia.
- 3.2.6. Wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych, zajmujących się w szczególności szeroko pojętą pomocą dzieciom, młodzieży i rodzinie.

3.3. Rozwój lecznictwa i opieki socjalnej

- 3.3.1. Kontynuowanie realizacji reformy systemu opieki zdrowotnej.
- 3.3.2. Restrukturyzacja zakładów opieki zdrowotnej poprzez racjonalizację wykorzystania i modernizację istniejącej bazy zakładów opieki zdrowotnej, w tym zakończenie rozbudowy i modernizacji Wojewódzkiego Szpitala Zespołowego w Białymstoku.
- 3.3.3. Rozwój nowych form opieki zdrowotnej m.in. tworzenie oddziałów szpitalnych w ramach wdrażanego programu zintegrowanego ratownictwa medycznego; rozwój opieki długoterminowej oraz rozwój podstawowej opieki zdrowotnej.
- 3.3.4. Realizacja programu ochrony zdrowia psychicznego m.in. poprzez różnicowanie form opieki nad chorymi psychicznie.
- 3.3.5. Rozwój profilaktyki i promocji zdrowia w oparciu o założenia Narodowego Programu Zdrowia.

- 3.3.6. Zapewnienie stosownej do potrzeb ilości miejsc w placówkach stacjonarnej opieki socjalnej dzieciom, ludziom starszym, osobom niepełnosprawnym oraz osobom uzależnionym.
- 3.3.7. Utrzymanie i rozwój instytucji zajmujących się działalnością socjalną, doradczą, opieką społeczną oraz problemami uzależnień i patologii społecznych.

3.4. Rozwój kultury i ochrona dziedzictwa kulturowego

- 3.4.1. Utrzymanie, podnoszenie poziomu i upowszechnianie działalności placówek i instytucji kultury (teatrów, filharmonii, kin, ośrodków kultury, bibliotek, muzeów, galerii, sal wystawowych, stowarzyszeń twórczych itp.).
- 3.4.2. Podwyższenie standardów bazy materialnej placówek kultury i rozrywki oraz jej modernizacja i rozbudowa stosowna do potrzeb, w tym utworzenie w Białymstoku Centrum Kultury i Rozrywki, nowej siedziby Książnicy Podlaskiej oraz instytucji służących rozwojowi kultur mniejszości narodowych.
- 3.4.3. Tworzenie warunków do powstawania nowych placówek kultury, szczególnie w siedzibach powiatów, z wykorzystaniem w pierwszej kolejności obiektów zabytkowych przydatnych do tej funkcji.
- 3.4.4. Utrzymanie i organizacja nowych imprez kulturalnych o zasięgu krajowym i regionalnym oraz rozszerzenie zasięgu ich oddziaływania.
- 3.4.5. Dalszy rozwój działalności kulturotwórczej w środkach masowego przekazu – radiu, telewizji, prasie, w tym rozbudowa bazy Białostockiego Ośrodka Telewizji.
- 3.4.6. Inspirowanie i wspieranie rozwoju kultury ludowej i amatorskiej, w tym folkloru i rękodzieła ludowego, twórczości profesjonalnej oraz amatorskiego ruchu artystycznego z uwzględnieniem specyficznego w województwie podlaskim zróżnicowania etnicznego, narodowościowego i religijnego oraz ich promocji w kraju i za granicą.
- 3.4.7. Wspieranie działań zmierzających do rozwoju czytelnictwa i ochrony książki.
- 3.4.8. Prowadzenie wielostronnej edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży.

- 3.4.9. Ochrona i utrzymanie dobrego stanu technicznego i form historycznych obiektów zabytkowych i obiektów o wartościach zabytkowych oraz stanowisk archeologicznych, w tym remont Pałacu Branickich.
- 3.4.10. Zachowanie tożsamości krajobrazu kulturowego i utrzymanie ciągłości rozwoju przestrzennego historycznych zespołów osadniczych.
- 3.4.11. Udostępnianie i racjonalne wykorzystanie do nowych funkcji, zwłaszcza do potrzeb turystyki i działalności kulturalnej, obiektów zabytkowych i obiektów o wartościach zabytkowych, znaczących dla historii i kultury regionu.
- 3.4.12. Twórcze kontynuowanie lokalnych tradycji budowlanych oraz nawiązywanie do wartościowych historycznych sposobów aranżacji przestrzeni publicznych i form zabudowy.
- 3.4.13. Wspieranie regionalnego ruchu społeczno-kulturalnego.

3.5. Rozwój sportu i rekreacji

- 3.5.1. Utrzymanie, rozbudowa istniejących i budowa nowych obiektów sportowych, w tym w samorządach oraz organizacjach sportowych i uczelnianych.
- 3.5.2. Rozwój i modernizacja podstawowej bazy sportowej, budowa sal gimnastycznych, basenów ogólnodostępnych, boisk sportowych.
- 3.5.3. Wspieranie realizacji strategicznych obiektów sportowych na terenie województwa podlaskiego, takich jak wielofunkcyjne hale sportowo-widowiskowe, ośrodki szkoleniowo - sportowe.
- 3.5.4. Inicjowanie powstawania nowych oraz rozwój działalności klubów i stowarzyszeń sportowych.
- 3.5.5. Wspieranie zagospodarowania obszarów rekreacyjno-sportowych w miastach i strefach podmiejskich z priorytetem potrzeb największych miast województwa.
- 3.5.6. Tworzenie warunków do rozwoju ogrodów działkowych i wypoczynku letniskowego.
- 3.5.7. Organizowanie imprez sportowo-rekreacyjnych o zasięgu regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

- 3.5.8. Utrzymanie rezerw terenowych pod realizację nowych obiektów i urządzeń sportowych oraz ochrona ich przed przeznaczeniem na inne cele.
- 3.5.9. Promowanie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu masowego, szkolnego i wyczynowego.

4. PRIORYTET 4

Zrównoważone gospodarowanie przestrzenią województwa z zachowaniem ważnych w skali krajowej i europejskiej walorów przyrodniczych i kulturowych, a także z ich racjonalnym wykorzystaniem dla przyspieszonego rozwoju.

Województwo podlaskie dysponuje wybitnymi walorami przyrodniczymi. Obszar ten odgrywa ważną rolę ekologiczną w skali kraju, jak i w całej Europie. Wybitne przymioty środowiska naturalnego nakładają obowiązek zachowania tych dóbr dla przyszłych pokoleń. Poniższe kierunki określają najważniejsze elementy związane z ochroną ziemi, powietrza i wody w regionie, wskazując również na ścisłe powiązania z ekosystemami znajdującymi się w szczególności za wschodnią granicą naszego kraju.

Szczegółowe kierunki działań zmierzające do realizacji PRIORYTETU 4:

4.1. Ochrona i kształtowanie środowiska

- 4.1.1. Tworzenie warunków prawnych do zachowania ciągłości przestrzennej i prawidłowego funkcjonowania podstawowych elementów środowiska przyrodniczego poprzez:
- a) podniesienie statusu ochronnego Puszczy Białowieskiej, części Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej, Obszarów Chronionego Krajobrazu – Doliny Bugu oraz równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi,
  - b) objęcie ochroną transgranicznych elementów systemu przyrodniczego województwa, tj. Suwalsko-Wisztynieckiego i Augustowsko-Druskiennickiego,

- c) objęcie ochroną prawną Niecki Michałowsko-Gródeckiej oraz niektórych dolin rzecznych istotnych dla funkcjonowania systemu ekologicznego województwa,
- d) uwzględnianie zasad ochrony prawnej w planach zagospodarowania przestrzennego miast i gmin.

4.1.2. Wzbogacenie systemu przyrodniczego województwa w szczególności poprzez:

- a) zalesiania gruntów marginalnych dla produkcji rolniczej zgodnie ze stosownymi programami dla zwiększenia stopnia lesistości województwa,
- b) sukcesywne zwiększania ilości zieleni przeciwozyjnej na terenach rolniczych,
- c) modernizację i budowę zbiorników wodnych wg programu rozwoju małej retencji i racjonalnego ich wykorzystania.

4.1.3. Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych w szczególności poprzez:

- a) objęcie ochroną prawną głównych zbiorników wód podziemnych pradolin rzek: Supraśli (GZW-218), Biebrzy (GZW-217) oraz Sandru Kurpie (GZW-216) - ujęcie w planach zagospodarowania przestrzennego,
- b) aktualizację porozumień międzynarodowych dotyczących gospodarki wodnej w zlewniach transgranicznych (głównie rzek Narwi, Bugu i Świsłoczy),
- c) wspieranie rozwoju systemów kanalizacji sanitarnej i deszczowej oraz innych działań zapobiegających zanieczyszczeniom i degradacji wód z priorytetem ochrony obszarów zasobowych ujęć komunalnych oraz wód w obszarach cennych przyrodniczo i rekreacyjnych.

4.1.4. Ochrona powierzchni ziemi i powietrza oraz wykorzystanie surowców mineralnych w szczególności poprzez:

- a) ochronę wartościowej rolniczej przestrzeni produkcyjnej przed nieuzasadnionym przeznaczeniem na cele nierolnicze w planach zagospodarowania przestrzennego i ekologizację technologii produkcji rolniczej z priorytetem obszarów chronionych,

- b) racjonalną eksploatację złóż surowców mineralnych i rekultywację wyrobisk oraz zachowanie w dotychczasowym użytkowaniu rejonów perspektywicznej ich eksploatacji,
  - c) wspieranie zwiększania udziału proekologicznych nośników energetycznych w źródłach ciepła oraz wprowadzania na szerszą skalę technologii ograniczających emisję zanieczyszczeń i zmniejszenie strat ciepła w budownictwie,
  - d) rozwój stałego monitoringu urządzeń i obiektów zagrażających środowisku i przygotowanie środków zapobiegających zagrożeniom,
  - e) wspieranie rozwoju nowoczesnego systemu przetwarzania i utylizacji odpadów stałych z priorytetem w obszarach chronionych.
- 4.1.5. Ochrona ludzi i środowiska przed hałasem, wibracjami i elektromagnetycznym promieniowaniem niejonizującym poprzez:
- a) stosowne rozwiązania planistyczne i projektowe głównych urządzeń komunikacyjnych, energetycznych i telekomunikacyjnych województwa,
  - b) zastosowanie urządzeń technicznych eliminujących i ograniczających uciążliwości.
- 4.1.6. Ochrona przed nadzwyczajnymi zagrożeniami środowiska w szczególności poprzez:
- a) system monitoringu obiektów i urządzeń mogących spowodować nadzwyczajne zagrożenia środowiska,
  - b) planowanie i przygotowywanie środków przeciwdziałania tym zagrożeniom.
- 4.1.7. Sporządzanie opracowań studialnych zagospodarowania przestrzennego dla wyodrębniających się obszarów województwa takich jak np.:
- a) metropolitalny m. Białegostoku,
  - b) obszar funkcjonalny Puszczy Białowieskiej
  - c) „Przyrodnicza Perła Polski Biebrza – Wigry”
  - d) turystyczny doliny rz. Bugu,
  - e) turystyczny doliny górnej Narwi,
  - f) szczególnej aktywności lub recesji gospodarczej.

5. PRIORYTET 5

Rozwój międzynarodowych kontaktów regionalnych i wymiany, w tym współpracy przygranicznej i transgranicznej województwa z regionami Białorusi i Litwy oraz międzynarodowa promocja regionu.

Korzyści wynikające z dobrosąsiedzkiej współpracy regionów przygranicznych Białorusi, Litwy i Rosji są ważnym czynnikiem rozwoju naszego województwa. Mając na uwadze przystąpienie Polski do Unii Europejskiej wielokierunkowa współpraca interregionalna, uwzględniająca priorytety współpracy zagranicznej naszego województwa, nabiera szczególnego znaczenia. Biorąc pod uwagę rolę w umacnianiu współpracy z innymi regionami Europy, można oczekiwać zacieśnienia więzów kooperacyjnych, transferu technologii i pomocy w tworzeniu nowoczesnego zaplecza naukowo-badawczego, wdrażającego innowacyjne technologie. W dziedzinie współpracy transgranicznej należy szczególnie wspierać Euroregion „Niemen”.

Szczegółowe kierunki działań zmierzające do realizacji PRIORYTETU 5:

- 5.1. **Wspieranie rozwoju wymiany handlowej i kooperacji produkcyjnej z zagranicą – zwłaszcza z Litwą, Białorusią i krajami Unii Europejskiej.**
- 5.2. **Rozwój funkcji targowych i kongresowych o zasięgu międzyregionalnym i międzynarodowym oraz udział województwa w targach i wystawach.**
- 5.3. **Promocja województwa poprzez wykreowanie specyficznego dla regionu produktu turystycznego.**
- 5.4. **Rozwój współpracy międzynarodowej w dziedzinie ochrony transgranicznych walorów środowiska przyrodniczego.**
- 5.5. **Rozszerzenie kontaktów kulturalnych o zasięgu międzynarodowym i międzyregionalnym.**
- 5.6. **Rozwój współpracy z Polonią.**

6. PRIORYTET 6

Rozwój ogólnodostępnego systemu edukacji w tym ustawicznego kształcenia kadr, dostosowanego do potrzeb regionu.

Dokonujący się postęp w zakresie i metodach na wszystkich poziomach kształcenia, a także rosnące wymogi stawiane pracownikom, wymagają działań, dzięki którym mieszkańcy regionu będą mogli zdobyć nowe umiejętności i dostosować się do wymogów dynamicznie zmieniającego się na rynku pracy. Dotyczy to również szkolnictwa i placówek badawczych. Ważną rolę w tej mierze odgrywa umiejętne zarządzanie kapitałem ludzkim.

Szczegółowe kierunki działań zmierzające do realizacji PRIORYTETU 6:

6.1. Rozwój szkolnictwa średniego, wyższego oraz kształcenia ustawicznego

- 6.1.1. Zwiększenie dostępności do studiów wyższych poprzez rozwój wyższego szkolnictwa zawodowego i tworzenie zamiejscowych wydziałów istniejących szkół wyższych.
- 6.1.2. Tworzenie warunków do perspektywicznej rozbudowy bazy materialnej wyższych uczelni.
- 6.1.3. Rozwój kadr dydaktycznych oraz unowocześnianie wyposażenia dydaktycznego.
- 6.1.4. Wspieranie rozwoju kształcenia na poziomie średnim do wskaźnika 85 % roczników gimnazjów oraz podwyższenie jego poziomu i przystosowanie do potrzeb rynku pracy, a także poprawa jakości bazy materialnej.
- 6.1.5. Wspieranie rozwoju systemu oświaty niepublicznej i form kształcenia ustawicznego ludności wiejskiej.
- 6.1.6. Dostosowywanie profili kształcenia w wyższych szkołach zawodowych do potrzeb rynku pracy.

6.2. Edukacja osób zagrożonych bezrobociem i pozostających bez pracy

- 6.2.1. Edukacja mająca na celu zwiększenie szans zatrudnienia osób pozostających bez pracy.
- 6.2.2. Kształcenie osób zagrożonych bezrobociem (w szczególności na terenach wiejskich) w celu przygotowania ich do tworzenia i rozwijania własnej małej przedsiębiorczości.

Część III

STRATEGICZNE CELE ROZWOJU GMINY BIELSK PODLASKI

Strategia służy ustaleniu podstawowych długoterminowych celów organizacji oraz przyjęciu kierunków działania i przydziałowi zasobów do osiągnięcia tych celów. Planowanie strategiczne należy traktować jako świadomy, systematyczny i ukierunkowany na przyszłość proces przygotowywania i podejmowania – przez władze samorządowe – decyzji dotyczących przyszłego poziomu rozwoju gminy, stopnia zaspokojenia potrzeb społeczności lokalnej oraz koordynacji i integracji działań podejmowanych dla realizacji przyjętego planu, uwzględniających zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe. Jest to etap strategicznych wyborów wizji organizacji oraz modelu jej działania, których efektem jest określenie długoterminowych celów organizacji, stanowiących kwintesencję zarządzania strategicznego, ponieważ prowadzących do urzeczywistnienia wizji przyszłego stanu gminy. Ta właśnie wizja w wyniku przeprowadzonych prac nad Strategią Zrównoważonego Rozwoju Gminy Bielsk Podlaski przybrała postać misji:

Misja:

Zasobna i bezpieczna Gmina, dynamicznie rozwijająca się w oparciu o racjonalnie i efektywnie wykorzystywane lokalne zasoby w celu zapewnienia wielofunkcyjnego rozwoju obszaru, zapewniająca wysoki standard życia mieszkańców oraz pozytywny klimat dla rozwoju przedsiębiorczości.

Urzeczywistnienie przyjętej misji nastąpi poprzez realizację trzech, równorzędnych i wzajemnie powiązanych ze sobą celów strategicznych rozwoju Gminy Bielsk Podlaski:

Cel strategiczny A:

Rozwój bazy ekonomicznej gminy, opartej na rolnictwie i rozwijającej się w jego otoczeniu przedsiębiorczości dla wzrostu dochodów ludności i budżetu gminy.

Realizację powyższego celu ma zapewnić wdrożenie 13 poniższych Strategicznych Programów Gospodarczych:

- A.1 *Przygotowanie planistyczne terenów pod działalność gospodarczą*
- A.2 *Uzbrojenie terenów inwestycyjnych*
- A.3 *Wsparcie tworzenia nowych przedsiębiorstw*
- A.4 *Przyciągnięcie inwestorów zewnętrznych*
- A.5 *Poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej*
- A.6 *Rozwój sieci instytucji obsługi rolnictwa*
- A.7 *Zdynamizowanie procesu zwiększania powierzchni gospodarstw rolnych*
- A.8 *Tworzenie grup producenckich*
- A.9 *Rozwój gospodarstw ekologicznych*
- A.10 *Rozwój produkcji integrowanej*
- A.11 *Rozwój infrastruktury obsługi ruchu tranzytowego i transgranicznego*
- A.12 *Wyznaczenie i urządzenie szlaków turystycznych pieszych i rowerowych oraz pól biwakowych*
- A.13 *Rozwój agroturystyki*

Cel strategiczny B:

**Rozwój infrastruktury technicznej dla poprawy warunków życia
mieszkańców oraz wzrostu konkurencyjności lokalnych podmiotów
gospodarczych**

Realizację powyższego celu ma zapewnić wdrożenie poniższych 8 Strategicznych Programów Gospodarczych:

- B.1 *Modernizacja dróg gminnych*
- B.2 *Modernizacja dróg dojazdowych do pól*
- B.3 *Modernizacja dróg, na których Gmina nie jest zarządcą*
- B.4 *Budowa kanalizacji sanitarnej*
- B.5 *Budowa zagrodowych oczyszczalni ścieków gdzie nie jest przewidziana budowa kanalizacji sanitarnej*
- B.6 *Modernizacja i rozwój sieci wodociągowej*
- B.7 *Gminny system gospodarki odpadami*
- B.8 *Promocja ekologicznych źródeł ciepła*

B.9 Gazyfikacja Gminy

Cel strategiczny C:

Zapewnienie warunków dla wielofunkcyjnego rozwoju gminy poprzez wzrost kapitału społecznego oraz doskonalenie metod zarządzania gospodarką lokalną

Realizację powyższego celu ma zapewnić wdrożenie 17 poniższych Strategicznych Programów Gospodarczych:

- C.1 *Program lokalnego rynku pracy*
- C.2 *Rozwój społeczeństwa informacyjnego*
- C.3 *Rozbudowa infrastruktury sportowo – rekreacyjnej*
- C.4. *Racjonalizacja siatki szkół*
- C.5 *Utworzenie Muzeum Etnograficznego Ziemi Bielskiej*
- C.6 *Rozwój postaw przedsiębiorczych*
- C.7 *Aktywna społeczność lokalna*
- C.8 *Polityka promocyjna Gminy*
- C.9 *Pozyskanie funduszy pomocowych*
- C.10 *Wieloletni Plan Inwestycyjny*
- C.11 *Budżet Zadaniowy*
- C.12 *Rozwój współpracy międzygminnej*
- C.13 *Rozwój współpracy zagranicznej*
- C.14 *Estetyzacja Gminy*
- C.15 *Ochrona walorów ekologicznych środowiska naturalnego*
- C.16 *Opieka, konserwacja i utrzymanie pomników przyrody i zabytków.*
- C.17 *Zagospodarowanie obiektów nieużytkowanych na terenie Gminy*